

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 5

20 Ιανουαρίου 2016

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4359

Κύρωση Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ο οποίος υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 3 Μαΐου 1996, ως προς τις ακόλουθες διατάξεις του:

Άρθρα 1, 2, άρθρο 3 παράγραφοι 1, 2 και 3, άρθρα 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, άρθρο 19 παράγραφοι 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 και 11, άρθρα 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31.

Το κείμενο του Χάρτη στο αγγλικό πρωτότυπο και σε μετάφρασή του στην ελληνική έχει ως εξής:

EUROPEAN SOCIAL CHARTER (REVISED)

Strasbourg, 3.V.1996

Preamble

The governments signatory hereto, being members of the Council of Europe,

Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage and of facilitating their economic and social progress, in particular by the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms;

Considering that in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950, and the Protocols thereto, the member States of the Council of Europe agreed to secure to their populations the civil and political rights and freedoms therein specified;

Considering that in the European Social Charter opened for signature in Turin on 18 October 1961 and the Protocols thereto, the member States of the Council of Europe agreed to secure to their populations the social rights specified therein in order to improve their standard of living and their social well-being;

Recalling that the Ministerial Conference on Human Rights held in Rome on 5 November 1990 stressed the need, on the one hand, to preserve the indivisible nature of all human rights, be they civil, political, economic, social or cultural and, on the other hand, to give the European Social Charter fresh impetus;

Resolved, as was decided during the Ministerial Conference held in Turin on 21 and 22 October 1991, to update and adapt the substantive contents of the Charter in order to take account in particular of the fundamental social changes which have occurred since the text was adopted;

Recognising the advantage of embodying in a Revised Charter, designed progressively to take the place of the European Social Charter, the rights guaranteed by the Charter as amended, the rights guaranteed by the Additional Protocol of 1988 and to add new rights,

Have agreed as follows:

Part I

The Parties accept as the aim of their policy, to be pursued by all appropriate means both national and international in character, the attainment of conditions in which the following rights and principles may be effectively realised:

- 1 Everyone shall have the opportunity to earn his living in an occupation freely entered upon.
- 2 All workers have the right to just conditions of work.
- 3 All workers have the right to safe and healthy working conditions.
- 4 All workers have the right to a fair remuneration sufficient for a decent standard of living for themselves and their families.
- 5 All workers and employers have the right to freedom of association in national or international organisations for the protection of their economic and social interests.
- 6 All workers and employers have the right to bargain collectively.
- 7 Children and young persons have the right to a special protection against the physical and moral hazards to which they are exposed.
- 8 Employed women, in case of maternity, have the right to a special protection.
- 9 Everyone has the right to appropriate facilities for vocational guidance with a view to helping him choose an occupation suited to his personal aptitude and interests.
- 10 Everyone has the right to appropriate facilities for vocational training.
- 11 Everyone has the right to benefit from any measures enabling him to enjoy the highest possible standard of health attainable.
- 12 All workers and their dependents have the right to social security.
- 13 Anyone without adequate resources has the right to social and medical assistance.
- 14 Everyone has the right to benefit from social welfare services.
- 15 Disabled persons have the right to independence, social integration and participation in the life of the community.
- 16 The family as a fundamental unit of society has the right to appropriate social, legal and economic protection to ensure its full development.
- 17 Children and young persons have the right to appropriate social, legal and economic protection.

- 18 The nationals of any one of the Parties have the right to engage in any gainful occupation in the territory of any one of the others on a footing of equality with the nationals of the latter, subject to restrictions based on cogent economic or social reasons.
- 19 Migrant workers who are nationals of a Party and their families have the right to protection and assistance in the territory of any other Party.
- 20 All workers have the right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex.
- 21 Workers have the right to be informed and to be consulted within the undertaking.
- 22 Workers have the right to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment in the undertaking.
- 23 Every elderly person has the right to social protection.
- 24 All workers have the right to protection in cases of termination of employment.
- 25 All workers have the right to protection of their claims in the event of the insolvency of their employer.
- 26 All workers have the right to dignity at work.
- 27 All persons with family responsibilities and who are engaged or wish to engage in employment have a right to do so without being subject to discrimination and as far as possible without conflict between their employment and family responsibilities.
- 28 Workers' representatives in undertakings have the right to protection against acts prejudicial to them and should be afforded appropriate facilities to carry out their functions.
- 29 All workers have the right to be informed and consulted in collective redundancy procedures.
- 30 Everyone has the right to protection against poverty and social exclusion.
- 31 Everyone has the right to housing.

Part II

The Parties undertake, as provided for in Part III, to consider themselves bound by the obligations laid down in the following articles and paragraphs.

Article 1 – The right to work

With a view to ensuring the effective exercise of the right to work, the Parties undertake:

- 1 to accept as one of their primary aims and responsibilities the achievement and maintenance of as high and stable a level of employment as possible, with a view to the attainment of full employment;

- 2 to protect effectively the right of the worker to earn his living in an occupation freely entered upon;
- 3 to establish or maintain free employment services for all workers;
- 4 to provide or promote appropriate vocational guidance, training and rehabilitation.

Article 2 – The right to just conditions of work

With a view to ensuring the effective exercise of the right to just conditions of work, the Parties undertake:

- 1 to provide for reasonable daily and weekly working hours, the working week to be progressively reduced to the extent that the increase of productivity and other relevant factors permit;
- 2 to provide for public holidays with pay;
- 3 to provide for a minimum of four weeks' annual holiday with pay;
- 4 to eliminate risks in inherently dangerous or unhealthy occupations, and where it has not yet been possible to eliminate or reduce sufficiently these risks, to provide for either a reduction of working hours or additional paid holidays for workers engaged in such occupations;
- 5 to ensure a weekly rest period which shall, as far as possible, coincide with the day recognised by tradition or custom in the country or region concerned as a day of rest;
- 6 to ensure that workers are informed in written form, as soon as possible, and in any event not later than two months after the date of commencing their employment, of the essential aspects of the contract or employment relationship;
- 7 to ensure that workers performing night work benefit from measures which take account of the special nature of the work.

Article 3 – The right to safe and healthy working conditions

With a view to ensuring the effective exercise of the right to safe and healthy working conditions, the Parties undertake, in consultation with employers' and workers' organisations:

- 1 to formulate, implement and periodically review a coherent national policy on occupational safety, occupational health and the working environment. The primary aim of this policy shall be to improve occupational safety and health and to prevent accidents and injury to health arising out of, linked with or occurring in the course of work, particularly by minimising the causes of hazards inherent in the working environment;
- 2 to issue safety and health regulations;

- 3 to provide for the enforcement of such regulations by measures of supervision;
- 4 to promote the progressive development of occupational health services for all workers with essentially preventive and advisory functions.

Article 4 – The right to a fair remuneration

With a view to ensuring the effective exercise of the right to a fair remuneration, the Parties undertake:

- 1 to recognise the right of workers to a remuneration such as will give them and their families a decent standard of living;
- 2 to recognise the right of workers to an increased rate of remuneration for overtime work, subject to exceptions in particular cases;
- 3 to recognise the right of men and women workers to equal pay for work of equal value;
- 4 to recognise the right of all workers to a reasonable period of notice for termination of employment;
- 5 to permit deductions from wages only under conditions and to the extent prescribed by national laws or regulations or fixed by collective agreements or arbitration awards.

The exercise of these rights shall be achieved by freely concluded collective agreements, by statutory wagefixing machinery, or by other means appropriate to national conditions.

Article 5 – The right to organise

With a view to ensuring or promoting the freedom of workers and employers to form local, national or international organisations for the protection of their economic and social interests and to join those organisations, the Parties undertake that national law shall not be such as to impair, nor shall it be so applied as to impair, this freedom. The extent to which the guarantees provided for in this article shall apply to the police shall be determined by national laws or regulations. The principle governing the application to the members of the armed forces of these guarantees and the extent to which they shall apply to persons in this category shall equally be determined by national laws or regulations.

Article 6 – The right to bargain collectively

With a view to ensuring the effective exercise of the right to bargain collectively, the Parties undertake:

- 1 to promote joint consultation between workers and employers;
- 2 to promote, where necessary and appropriate, machinery for voluntary negotiations between employers or employers' organisations and workers' organisations, with a view to the regulation of terms and conditions of employment by means of collective agreements;

- 3 to promote the establishment and use of appropriate machinery for conciliation and voluntary arbitration for the settlement of labour disputes;
and recognise:
- 4 the right of workers and employers to collective action in cases of conflicts of interest, including the right to strike, subject to obligations that might arise out of collective agreements previously entered into.

Article 7 – The right of children and young persons to protection

With a view to ensuring the effective exercise of the right of children and young persons to protection, the Parties undertake:

- 1 to provide that the minimum age of admission to employment shall be 15 years, subject to exceptions for children employed in prescribed light work without harm to their health, morals or education;
- 2 to provide that the minimum age of admission to employment shall be 18 years with respect to prescribed occupations regarded as dangerous or unhealthy;
- 3 to provide that persons who are still subject to compulsory education shall not be employed in such work as would deprive them of the full benefit of their education;
- 4 to provide that the working hours of persons under 18 years of age shall be limited in accordance with the needs of their development, and particularly with their need for vocational training;
- 5 to recognise the right of young workers and apprentices to a fair wage or other appropriate allowances;
- 6 to provide that the time spent by young persons in vocational training during the normal working hours with the consent of the employer shall be treated as forming part of the working day;
- 7 to provide that employed persons of under 18 years of age shall be entitled to a minimum of four weeks' annual holiday with pay;
- 8 to provide that persons under 18 years of age shall not be employed in night work with the exception of certain occupations provided for by national laws or regulations;
- 9 to provide that persons under 18 years of age employed in occupations prescribed by national laws or regulations shall be subject to regular medical control;
- 10 to ensure special protection against physical and moral dangers to which children and young persons are exposed, and particularly against those resulting directly or indirectly from their work.

Article 8 – The right of employed women to protection of maternity

With a view to ensuring the effective exercise of the right of employed women to the protection of maternity, the Parties undertake:

- 1 to provide either by paid leave, by adequate social security benefits or by benefits from public funds for employed women to take leave before and after childbirth up to a total of at least fourteen weeks;
- 2 to consider it as unlawful for an employer to give a woman notice of dismissal during the period from the time she notifies her employer that she is pregnant until the end of her maternity leave, or to give her notice of dismissal at such a time that the notice would expire during such a period;
- 3 to provide that mothers who are nursing their infants shall be entitled to sufficient time off for this purpose;
- 4 to regulate the employment in night work of pregnant women, women who have recently given birth and women nursing their infants;
- 5 to prohibit the employment of pregnant women, women who have recently given birth or who are nursing their infants in underground mining and all other work which is unsuitable by reason of its dangerous, unhealthy or arduous nature and to take appropriate measures to protect the employment rights of these women.

Article 9 – The right to vocational guidance

With a view to ensuring the effective exercise of the right to vocational guidance, the Parties undertake to provide or promote, as necessary, a service which will assist all persons, including the handicapped, to solve problems related to occupational choice and progress, with due regard to the individual's characteristics and their relation to occupational opportunity: this assistance should be available free of charge, both to young persons, including schoolchildren, and to adults.

Article 10 – The right to vocational training

With a view to ensuring the effective exercise of the right to vocational training, the Parties undertake:

- 1 to provide or promote, as necessary, the technical and vocational training of all persons, including the handicapped, in consultation with employers' and workers' organisations, and to grant facilities for access to higher technical and university education, based solely on individual aptitude;
- 2 to provide or promote a system of apprenticeship and other systematic arrangements for training young boys and girls in their various employments;

- 3 to provide or promote, as necessary:
  - a adequate and readily available training facilities for adult workers;
  - b special facilities for the retraining of adult workers needed as a result of technological development or new trends in employment;
- 4 to provide or promote, as necessary, special measures for the retraining and reintegration of the long-term unemployed;
- 5 to encourage the full utilisation of the facilities provided by appropriate measures such as:
  - a reducing or abolishing any fees or charges;
  - b granting financial assistance in appropriate cases;
  - c including in the normal working hours time spent on supplementary training taken by the worker, at the request of his employer, during employment;
  - d ensuring, through adequate supervision, in consultation with the employers' and workers' organisations, the efficiency of apprenticeship and other training arrangements for young workers, and the adequate protection of young workers generally.

Article 11 – The right to protection of health

With a view to ensuring the effective exercise of the right to protection of health, the Parties undertake, either directly or in cooperation with public or private organisations, to take appropriate measures designed *inter alia*:

- 1 to remove as far as possible the causes of illhealth;
- 2 to provide advisory and educational facilities for the promotion of health and the encouragement of individual responsibility in matters of health;
- 3 to prevent as far as possible epidemic, endemic and other diseases, as well as accidents.

Article 12 – The right to social security

With a view to ensuring the effective exercise of the right to social security, the Parties undertake:

- 1 to establish or maintain a system of social security;
- 2 to maintain the social security system at a satisfactory level at least equal to that necessary for the ratification of the European Code of Social Security;
- 3 to endeavour to raise progressively the system of social security to a higher level;
- 4 to take steps, by the conclusion of appropriate bilateral and multilateral agreements or by other means, and subject to the conditions laid down in such agreements, in order to ensure:

- a equal treatment with their own nationals of the nationals of other Parties in respect of social security rights, including the retention of benefits arising out of social security legislation, whatever movements the persons protected may undertake between the territories of the Parties;
- b the granting, maintenance and resumption of social security rights by such means as the accumulation of insurance or employment periods completed under the legislation of each of the Parties.

Article 13 – The right to social and medical assistance

With a view to ensuring the effective exercise of the right to social and medical assistance, the Parties undertake:

- 1 to ensure that any person who is without adequate resources and who is unable to secure such resources either by his own efforts or from other sources, in particular by benefits under a social security scheme, be granted adequate assistance, and, in case of sickness, the care necessitated by his condition;
- 2 to ensure that persons receiving such assistance shall not, for that reason, suffer from a diminution of their political or social rights;
- 3 to provide that everyone may receive by appropriate public or private services such advice and personal help as may be required to prevent, to remove, or to alleviate personal or family want;
- 4 to apply the provisions referred to in paragraphs 1, 2 and 3 of this article on an equal footing with their nationals to nationals of other Parties lawfully within their territories, in accordance with their obligations under the European Convention on Social and Medical Assistance, signed at Paris on 11 December 1953.

Article 14 – The right to benefit from social welfare services

With a view to ensuring the effective exercise of the right to benefit from social welfare services, the Parties undertake:

- 1 to promote or provide services which, by using methods of social work, would contribute to the welfare and development of both individuals and groups in the community, and to their adjustment to the social environment;
- 2 to encourage the participation of individuals and voluntary or other organisations in the establishment and maintenance of such services.

Article 15 – The right of persons with disabilities to independence, social integration and participation in the life of the community

With a view to ensuring to persons with disabilities, irrespective of age and the nature and origin of their disabilities, the effective exercise of the right to independence, social integration and participation in the life of the community, the Parties undertake, in particular:

- 1 to take the necessary measures to provide persons with disabilities with guidance, education and vocational training in the framework of general schemes wherever possible or, where this is not possible, through specialised bodies, public or private;
- 2 to promote their access to employment through all measures tending to encourage employers to hire and keep in employment persons with disabilities in the ordinary working environment and to adjust the working conditions to the needs of the disabled or, where this is not possible by reason of the disability, by arranging for or creating sheltered employment according to the level of disability. In certain cases, such measures may require recourse to specialised placement and support services;
- 3 to promote their full social integration and participation in the life of the community in particular through measures, including technical aids, aiming to overcome barriers to communication and mobility and enabling access to transport, housing, cultural activities and leisure.

Article 16 – The right of the family to social, legal and economic protection

With a view to ensuring the necessary conditions for the full development of the family, which is a fundamental unit of society, the Parties undertake to promote the economic, legal and social protection of family life by such means as social and family benefits, fiscal arrangements, provision of family housing, benefits for the newly married and other appropriate means.

Article 17 – The right of children and young persons to social, legal and economic protection

With a view to ensuring the effective exercise of the right of children and young persons to grow up in an environment which encourages the full development of their personality and of their physical and mental capacities, the Parties undertake, either directly or in co-operation with public and private organisations, to take all appropriate and necessary measures designed:

- 1
  - a to ensure that children and young persons, taking account of the rights and duties of their parents, have the care, the assistance, the education and the training they need, in particular by providing for the establishment or maintenance of institutions and services sufficient and adequate for this purpose;
  - b to protect children and young persons against negligence, violence or exploitation;
  - c to provide protection and special aid from the state for children and young persons temporarily or definitively deprived of their family's support;
- 2 to provide to children and young persons a free primary and secondary education as well as to encourage regular attendance at schools.

Article 18 – The right to engage in a gainful occupation in the territory of other Parties

With a view to ensuring the effective exercise of the right to engage in a gainful occupation in the territory of any other Party, the Parties undertake:

- 1 to apply existing regulations in a spirit of liberality;
- 2 to simplify existing formalities and to reduce or abolish chancery dues and other charges payable by foreign workers or their employers;
- 3 to liberalise, individually or collectively, regulations governing the employment of foreign workers;

and recognise:

- 4 the right of their nationals to leave the country to engage in a gainful occupation in the territories of the other Parties.

Article 19 – The right of migrant workers and their families to protection and assistance

With a view to ensuring the effective exercise of the right of migrant workers and their families to protection and assistance in the territory of any other Party, the Parties undertake:

- 1 to maintain or to satisfy themselves that there are maintained adequate and free services to assist such workers, particularly in obtaining accurate information, and to take all appropriate steps, so far as national laws and regulations permit, against misleading propaganda relating to emigration and immigration;
- 2 to adopt appropriate measures within their own jurisdiction to facilitate the departure, journey and reception of such workers and their families, and to provide, within their own jurisdiction, appropriate services for health, medical attention and good hygienic conditions during the journey;
- 3 to promote cooperation, as appropriate, between social services, public and private, in emigration and immigration countries;
- 4 to secure for such workers lawfully within their territories, insofar as such matters are regulated by law or regulations or are subject to the control of administrative authorities, treatment not less favourable than that of their own nationals in respect of the following matters:
  - a remuneration and other employment and working conditions;
  - b membership of trade unions and enjoyment of the benefits of collective bargaining;
  - c accommodation;
- 5 to secure for such workers lawfully within their territories treatment not less favourable than that of their own nationals with regard to employment taxes, dues or contributions payable in respect of employed persons;
- 6 to facilitate as far as possible the reunion of the family of a foreign worker permitted to establish himself in the territory;
- 7 to secure for such workers lawfully within their territories treatment not less favourable than that of their own nationals in respect of legal proceedings relating to matters referred to in this article;
- 8 to secure that such workers lawfully residing within their territories are not expelled unless they endanger national security or offend against public interest or morality;
- 9 to permit, within legal limits, the transfer of such parts of the earnings and savings of such workers as they may desire;
- 10 to extend the protection and assistance provided for in this article to selfemployed migrants insofar as such measures apply;
- 11 to promote and facilitate the teaching of the national language of the receiving state or, if there are several, one of these languages, to migrant workers and members of their families;

- 12 to promote and facilitate, as far as practicable, the teaching of the migrant worker's mother tongue to the children of the migrant worker.

Article 20 – The right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex

With a view to ensuring the effective exercise of the right to equal opportunities and equal treatment in matters of employment and occupation without discrimination on the grounds of sex, the Parties undertake to recognise that right and to take appropriate measures to ensure or promote its application in the following fields:

- a access to employment, protection against dismissal and occupational reintegration;
- b vocational guidance, training, retraining and rehabilitation;
- c terms of employment and working conditions, including remuneration;
- d career development, including promotion.

Article 21 – The right to information and consultation

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to be informed and consulted within the undertaking, the Parties undertake to adopt or encourage measures enabling workers or their representatives, in accordance with national legislation and practice:

- a to be informed regularly or at the appropriate time and in a comprehensible way about the economic and financial situation of the undertaking employing them, on the understanding that the disclosure of certain information which could be prejudicial to the undertaking may be refused or subject to confidentiality; and
- b to be consulted in good time on proposed decisions which could substantially affect the interests of workers, particularly on those decisions which could have an important impact on the employment situation in the undertaking.

Article 22 – The right to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to take part in the determination and improvement of the working conditions and working environment in the undertaking, the Parties undertake to adopt or encourage measures enabling workers or their representatives, in accordance with national legislation and practice, to contribute:

- a to the determination and the improvement of the working conditions, work organisation and working environment;
- b to the protection of health and safety within the undertaking;
- c to the organisation of social and sociocultural services and facilities within the undertaking;
- d to the supervision of the observance of regulations on these matters.

Article 23 – The right of elderly persons to social protection

With a view to ensuring the effective exercise of the right of elderly persons to social protection, the Parties undertake to adopt or encourage, either directly or in

cooperation with public or private organisations, appropriate measures designed in particular:

- to enable elderly persons to remain full members of society for as long as possible, by means of:
  - a adequate resources enabling them to lead a decent life and play an active part in public, social and cultural life;
  - b provision of information about services and facilities available for elderly persons and their opportunities to make use of them;
- to enable elderly persons to choose their lifestyle freely and to lead independent lives in their familiar surroundings for as long as they wish and are able, by means of:
  - a provision of housing suited to their needs and their state of health or of adequate support for adapting their housing;
  - b the health care and the services necessitated by their state;
- to guarantee elderly persons living in institutions appropriate support, while respecting their privacy, and participation in decisions concerning living conditions in the institution.

Article 24 – The right to protection in cases of termination of employment

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to protection in cases of termination of employment, the Parties undertake to recognise:

- a the right of all workers not to have their employment terminated without valid reasons for such termination connected with their capacity or conduct or based on the operational requirements of the undertaking, establishment or service;
- b the right of workers whose employment is terminated without a valid reason to adequate compensation or other appropriate relief.

To this end the Parties undertake to ensure that a worker who considers that his employment has been terminated without a valid reason shall have the right to appeal to an impartial body.

Article 25 – The right of workers to the protection of their claims in the event of the insolvency of their employer

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to the protection of their claims in the event of the insolvency of their employer, the Parties undertake to provide that workers' claims arising from contracts of employment or employment relationships be guaranteed by a guarantee institution or by any other effective form of protection.

Article 26 – The right to dignity at work

With a view to ensuring the effective exercise of the right of all workers to protection of their dignity at work, the Parties undertake, in consultation with employers' and workers' organisations:

- 1 to promote awareness, information and prevention of sexual harassment in the workplace or in relation to work and to take all appropriate measures to protect workers from such conduct;
- 2 to promote awareness, information and prevention of recurrent reprehensible or distinctly negative and offensive actions directed against individual workers in the

workplace or in relation to work and to take all appropriate measures to protect workers from such conduct.

Article 27 – The right of workers with family responsibilities to equal opportunities and equal treatment

With a view to ensuring the exercise of the right to equality of opportunity and treatment for men and women workers with family responsibilities and between such workers and other workers, the Parties undertake:

- 1 to take appropriate measures:
  - a to enable workers with family responsibilities to enter and remain in employment, as well as to re-enter employment after an absence due to those responsibilities, including measures in the field of vocational guidance and training;
  - b to take account of their needs in terms of conditions of employment and social security;
  - c to develop or promote services, public or private, in particular child daycare services and other childcare arrangements;
- 2 to provide a possibility for either parent to obtain, during a period after maternity leave, parental leave to take care of a child, the duration and conditions of which should be determined by national legislation, collective agreements or practice;
- 3 to ensure that family responsibilities shall not, as such, constitute a valid reason for termination of employment.

Article 28 – The right of workers' representatives to protection in the undertaking and facilities to be accorded to them

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers' representatives to carry out their functions, the Parties undertake to ensure that in the undertaking:

- a they enjoy effective protection against acts prejudicial to them, including dismissal, based on their status or activities as workers' representatives within the undertaking;
- b they are afforded such facilities as may be appropriate in order to enable them to carry out their functions promptly and efficiently, account being taken of the industrial relations system of the country and the needs, size and capabilities of the undertaking concerned.

Article 29 – The right to information and consultation in collective redundancy procedures

With a view to ensuring the effective exercise of the right of workers to be informed and consulted in situations of collective redundancies, the Parties undertake to ensure that employers shall inform and consult workers' representatives, in good time prior to such collective redundancies, on ways and means of avoiding collective redundancies or limiting their occurrence and mitigating their consequences, for example by recourse to accompanying social measures aimed, in particular, at aid for the redeployment or retraining of the workers concerned.

Article 30 – The right to protection against poverty and social exclusion

With a view to ensuring the effective exercise of the right to protection against poverty and social exclusion, the Parties undertake:

- a to take measures within the framework of an overall and co-ordinated approach to promote the effective access of persons who live or risk living in a situation of

social exclusion or poverty, as well as their families, to, in particular, employment, housing, training, education, culture and social and medical assistance;

- b to review these measures with a view to their adaptation if necessary.

Article 31 – The right to housing

With a view to ensuring the effective exercise of the right to housing, the Parties undertake to take measures designed:

- 1 to promote access to housing of an adequate standard;
- 2 to prevent and reduce homelessness with a view to its gradual elimination;
- 3 to make the price of housing accessible to those without adequate resources.

Part III

Article A – Undertakings

- 1 Subject to the provisions of Article B below, each of the Parties undertakes:
  - a to consider Part I of this Charter as a declaration of the aims which it will pursue by all appropriate means, as stated in the introductory paragraph of that part;
  - b to consider itself bound by at least six of the following nine articles of Part II of this Charter: Articles 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 and 20;
  - c to consider itself bound by an additional number of articles or numbered paragraphs of Part II of the Charter which it may select, provided that the total number of articles or numbered paragraphs by which it is bound is not less than sixteen articles or sixty-three numbered paragraphs.
- 2 The articles or paragraphs selected in accordance with subparagraphs b and c of paragraph 1 of this article shall be notified to the Secretary General of the Council of Europe at the time when the instrument of ratification, acceptance or approval is deposited.
- 3 Any Party may, at a later date, declare by notification addressed to the Secretary General that it considers itself bound by any articles or any numbered paragraphs of Part II of the Charter which it has not already accepted under the terms of paragraph 1 of this article. Such undertakings subsequently given shall be deemed to be an integral part of the ratification, acceptance or approval and shall have the same effect as from the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date of the notification.
- 4 Each Party shall maintain a system of labour inspection appropriate to national conditions.

Article B – Links with the European Social Charter and the 1988 Additional Protocol

- 1 No Contracting Party to the European Social Charter or Party to the Additional Protocol of 5 May 1988 may ratify, accept or approve this Charter without considering itself bound by at least the provisions corresponding to the provisions of the European Social Charter and, where appropriate, of the Additional Protocol, to which it was bound.
- 2 Acceptance of the obligations of any provision of this Charter shall, from the date of entry into force of those obligations for the Party concerned, result in the corresponding provision of the European Social Charter and, where appropriate, of its

Additional Protocol of 1988 ceasing to apply to the Party concerned in the event of that Party being bound by the first of those instruments or by both instruments.

Part IV

Article C – Supervision of the implementation of the undertakings contained in this Charter

The implementation of the legal obligations contained in this Charter shall be submitted to the same supervision as the European Social Charter.

Article D – Collective complaints

- 1 The provisions of the Additional Protocol to the European Social Charter providing for a system of collective complaints shall apply to the undertakings given in this Charter for the States which have ratified the said Protocol.
- 2 Any State which is not bound by the Additional Protocol to the European Social Charter providing for a system of collective complaints may when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval of this Charter or at any time thereafter, declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, that it accepts the supervision of its obligations under this Charter following the procedure provided for in the said Protocol.

Part V

Article E – Non-discrimination

The enjoyment of the rights set forth in this Charter shall be secured without discrimination on any ground such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national extraction or social origin, health, association with a national minority, birth or other status.

Article F – Derogations in time of war or public emergency

- 1 In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any Party may take measures derogating from its obligations under this Charter to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law.
- 2 Any Party which has availed itself of this right of derogation shall, within a reasonable lapse of time, keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures taken and of the reasons therefor. It shall likewise inform the Secretary General when such measures have ceased to operate and the provisions of the Charter which it has accepted are again being fully executed.

Article G – Restrictions

- 1 The rights and principles set forth in Part I when effectively realised, and their effective exercise as provided for in Part II, shall not be subject to any restrictions or limitations not specified in those parts, except such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society for the protection of the rights and freedoms of others or for the protection of public interest, national security, public health, or morals.
- 2 The restrictions permitted under this Charter to the rights and obligations set forth herein shall not be applied for any purpose other than that for which they have been prescribed.

Article H – Relations between the Charter and domestic law or international agreements

The provisions of this Charter shall not prejudice the provisions of domestic law or of any bilateral or multilateral treaties, conventions or agreements which are already in force, or may come into force, under which more favourable treatment would be accorded to the persons protected.

Article I – Implementation of the undertakings given

- 1 Without prejudice to the methods of implementation foreseen in these articles the relevant provisions of Articles 1 to 31 of Part II of this Charter shall be implemented by:
  - a laws or regulations;
  - b agreements between employers or employers' organisations and workers' organisations;
  - c a combination of those two methods;
  - d other appropriate means.
- 2 Compliance with the undertakings deriving from the provisions of paragraphs 1, 2, 3, 4, 5 and 7 of Article 2, paragraphs 4, 6 and 7 of Article 7, paragraphs 1, 2, 3 and 5 of Article 10 and Articles 21 and 22 of Part II of this Charter shall be regarded as effective if the provisions are applied, in accordance with paragraph 1 of this article, to the great majority of the workers concerned.

Article J – Amendments

- 1 Any amendment to Parts I and II of this Charter with the purpose of extending the rights guaranteed in this Charter as well as any amendment to Parts III to VI, proposed by a Party or by the Governmental Committee, shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by the Secretary General to the Parties to this Charter.
- 2 Any amendment proposed in accordance with the provisions of the preceding paragraph shall be examined by the Governmental Committee which shall submit the text adopted to the Committee of Ministers for approval after consultation with the Parliamentary Assembly. After its approval by the Committee of Ministers this text shall be forwarded to the Parties for acceptance.
- 3 Any amendment to Part I and to Part II of this Charter shall enter into force, in respect of those Parties which have accepted it, on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which three Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

In respect of any Party which subsequently accepts it, the amendment shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which that Party has informed the Secretary General of its acceptance.

- 4 Any amendment to Parts III to VI of this Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

Part VI

Article K – Signature, ratification and entry into force

- 1 This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It shall be subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

- 2 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which three member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by this Charter in accordance with the preceding paragraph.
- 3 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by this Charter, it shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article L – Territorial application

- 1 This Charter shall apply to the metropolitan territory of each Party. Each signatory may, at the time of signature or of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval, specify, by declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, the territory which shall be considered to be its metropolitan territory for this purpose.
- 2 Any signatory may, at the time of signature or of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval, or at any time thereafter, declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, that the Charter shall extend in whole or in part to a nonmetropolitan territory or territories specified in the said declaration for whose international relations it is responsible or for which it assumes international responsibility. It shall specify in the declaration the articles or paragraphs of Part II of the Charter which it accepts as binding in respect of the territories named in the declaration.
- 3 The Charter shall extend its application to the territory or territories named in the aforesaid declaration as from the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date of receipt of the notification of such declaration by the Secretary General.
- 4 Any Party may declare at a later date by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe that, in respect of one or more of the territories to which the Charter has been applied in accordance with paragraph 2 of this article, it accepts as binding any articles or any numbered paragraphs which it has not already accepted in respect of that territory or territories. Such undertakings subsequently given shall be deemed to be an integral part of the original declaration in respect of the territory concerned, and shall have the same effect as from the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article M – Denunciation

- 1 Any Party may denounce this Charter only at the end of a period of five years from the date on which the Charter entered into force for it, or at the end of any subsequent period of two years, and in either case after giving six months' notice to the Secretary General of the Council of Europe who shall inform the other Parties accordingly.
- 2 Any Party may, in accordance with the provisions set out in the preceding paragraph, denounce any article or paragraph of Part II of the Charter accepted by it provided that the number of articles or paragraphs by which this Party is bound shall never be less than sixteen in the former case and sixty-three in the latter and that this number of articles or paragraphs shall continue to include the articles selected by the Party among those to which special reference is made in Article A, paragraph 1, subparagraph b.
- 3 Any Party may denounce the present Charter or any of the articles or paragraphs of Part II of the Charter under the conditions specified in paragraph 1 of this article in

respect of any territory to which the said Charter is applicable, by virtue of a declaration made in accordance with paragraph 2 of Article L.

Article N – Appendix

The appendix to this Charter shall form an integral part of it.

Article O – Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and the Director General of the International Labour Office of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c any date of entry into force of this Charter in accordance with Article K;
- d any declaration made in application of Articles A, paragraphs 2 and 3, D, paragraphs 1 and 2, F, paragraph 2, L, paragraphs 1, 2, 3 and 4;
- e any amendment in accordance with Article J;
- f any denunciation in accordance with Article M;
- g any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this revised Charter.

Done at Strasbourg, this 3rd day of May 1996, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to the Director General of the International Labour Office.

Appendix to the Revised European Social Charter

Scope of the Revised European Social Charter in terms of persons protected

- 1 Without prejudice to Article 12, paragraph 4, and Article 13, paragraph 4, the persons covered by Articles 1 to 17 and 20 to 31 include foreigners only in so far as they are nationals of other Parties lawfully resident or working regularly within the territory of the Party concerned, subject to the understanding that these articles are to be interpreted in the light of the provisions of Articles 18 and 19.

This interpretation would not prejudice the extension of similar facilities to other persons by any of the Parties.

- 2 Each Party will grant to refugees as defined in the Convention relating to the Status of Refugees, signed in Geneva on 28 July 1951 and in the Protocol of 31 January 1967, and lawfully staying in its territory, treatment as favourable as possible, and in any case not less favourable than under the obligations accepted by the Party under the said convention and under any other existing international instruments applicable to those refugees.
- 3 Each Party will grant to stateless persons as defined in the Convention on the Status of Stateless Persons done in New York on 28 September 1954 and lawfully staying in its territory, treatment as favourable as possible and in any case not less favourable

than under the obligations accepted by the Party under the said instrument and under any other existing international instruments applicable to those stateless persons.

Part I, paragraph 18, and Part II, Article 18, paragraph 1

It is understood that these provisions are not concerned with the question of entry into the territories of the Parties and do not prejudice the provisions of the European Convention on Establishment, signed in Paris on 13 December 1955.

Part II

Article 1, paragraph 2

This provision shall not be interpreted as prohibiting or authorising any union security clause or practice.

Article 2, paragraph 6

Parties may provide that this provision shall not apply:

- a to workers having a contract or employment relationship with a total duration not exceeding one month and/or with a working week not exceeding eight hours;
- b where the contract or employment relationship is of a casual and/or specific nature, provided, in these cases, that its non-application is justified by objective considerations.

Article 3, paragraph 4

It is understood that for the purposes of this provision the functions, organisation and conditions of operation of these services shall be determined by national laws or regulations, collective agreements or other means appropriate to national conditions.

Article 4, paragraph 4

This provision shall be so understood as not to prohibit immediate dismissal for any serious offence.

Article 4, paragraph 5

It is understood that a Party may give the undertaking required in this paragraph if the great majority of workers are not permitted to suffer deductions from wages either by law or through collective agreements or arbitration awards, the exceptions being those persons not so covered.

Article 6, paragraph 4

It is understood that each Party may, insofar as it is concerned, regulate the exercise of the right to strike by law, provided that any further restriction that this might place on the right can be justified under the terms of Article G.

Article 7, paragraph 2

This provision does not prevent Parties from providing in their legislation that young persons not having reached the minimum age laid down may perform work in so far as it is absolutely necessary for their vocational training where such work is carried out in accordance with conditions prescribed by the competent authority and measures are taken to protect the health and safety of these young persons.

Article 7, paragraph 8

It is understood that a Party may give the undertaking required in this paragraph if it fulfils the spirit of the undertaking by providing by law that the great majority of persons under eighteen years of age shall not be employed in night work.

Article 8, paragraph 2

This provision shall not be interpreted as laying down an absolute prohibition. Exceptions could be made, for instance, in the following cases:

- a if an employed woman has been guilty of misconduct which justifies breaking off the employment relationship;
- b if the undertaking concerned ceases to operate;
- c if the period prescribed in the employment contract has expired.

Article 12, paragraph 4

The words "and subject to the conditions laid down in such agreements" in the introduction to this paragraph are taken to imply *inter alia* that with regard to benefits which are available independently of any insurance contribution, a Party may require the completion of a prescribed period of residence before granting such benefits to nationals of other Parties.

Article 13, paragraph 4

Governments not Parties to the European Convention on Social and Medical Assistance may ratify the Charter in respect of this paragraph provided that they grant to nationals of other Parties a treatment which is in conformity with the provisions of the said convention.

Article 16

It is understood that the protection afforded in this provision covers singleparent families.

Article 17

It is understood that this provision covers all persons below the age of 18 years, unless under the law applicable to the child majority is attained earlier, without prejudice to the other specific provisions provided by the Charter, particularly Article 7.

This does not imply an obligation to provide compulsory education up to the above-mentioned age.

Article 19, paragraph 6

For the purpose of applying this provision, the term "family of a foreign worker" is understood to mean at least the worker's spouse and unmarried children, as long as the latter are considered to be minors by the receiving State and are dependent on the migrant worker.

Article 20

- 1 It is understood that social security matters, as well as other provisions relating to unemployment benefit, old age benefit and survivor's benefit, may be excluded from the scope of this article.
- 2 Provisions concerning the protection of women, particularly as regards pregnancy, confinement and the postnatal period, shall not be deemed to be discrimination as referred to in this article.

- 3 This article shall not prevent the adoption of specific measures aimed at removing *de facto* inequalities.
- 4 Occupational activities which, by reason of their nature or the context in which they are carried out, can be entrusted only to persons of a particular sex may be excluded from the scope of this article or some of its provisions. This provision is not to be interpreted as requiring the Parties to embody in laws or regulations a list of occupations which, by reason of their nature or the context in which they are carried out, may be reserved to persons of a particular sex.

Articles 21 and 22

- 1 For the purpose of the application of these articles, the term "workers' representatives" means persons who are recognised as such under national legislation or practice.
- 2 The terms "national legislation and practice" embrace as the case may be, in addition to laws and regulations, collective agreements, other agreements between employers and workers' representatives, customs as well as relevant case law.
- 3 For the purpose of the application of these articles, the term "undertaking" is understood as referring to a set of tangible and intangible components, with or without legal personality, formed to produce goods or provide services for financial gain and with power to determine its own market policy.
- 4 It is understood that religious communities and their institutions may be excluded from the application of these articles, even if these institutions are "undertakings" within the meaning of paragraph 3. Establishments pursuing activities which are inspired by certain ideals or guided by certain moral concepts, ideals and concepts which are protected by national legislation, may be excluded from the application of these articles to such an extent as is necessary to protect the orientation of the undertaking.
- 5 It is understood that where in a state the rights set out in these articles are exercised in the various establishments of the undertaking, the Party concerned is to be considered as fulfilling the obligations deriving from these provisions.
- 6 The Parties may exclude from the field of application of these articles, those undertakings employing less than a certain number of workers, to be determined by national legislation or practice.

Article 22

- 1 This provision affects neither the powers and obligations of states as regards the adoption of health and safety regulations for workplaces, nor the powers and responsibilities of the bodies in charge of monitoring their application.
- 2 The terms "social and sociocultural services and facilities" are understood as referring to the social and/or cultural facilities for workers provided by some undertakings such as welfare assistance, sports fields, rooms for nursing mothers, libraries, children's holiday camps, etc.

Article 23, paragraph 1

For the purpose of the application of this paragraph, the term "for as long as possible" refers to the elderly person's physical, psychological and intellectual capacities.

Article 24

- 1 It is understood that for the purposes of this article the terms "termination of employment" and "terminated" mean termination of employment at the initiative of the employer.

- 2 It is understood that this article covers all workers but that a Party may exclude from some or all of its protection the following categories of employed persons:
  - a workers engaged under a contract of employment for a specified period of time or a specified task;
  - b workers undergoing a period of probation or a qualifying period of employment, provided that this is determined in advance and is of a reasonable duration;
  - c workers engaged on a casual basis for a short period.
- 3 For the purpose of this article the following, in particular, shall not constitute valid reasons for termination of employment:
  - a trade union membership or participation in union activities outside working hours, or, with the consent of the employer, within working hours;
  - b seeking office as, acting or having acted in the capacity of a workers' representative;
  - c the filing of a complaint or the participation in proceedings against an employer involving alleged violation of laws or regulations or recourse to competent administrative authorities;
  - d race, colour, sex, marital status, family responsibilities, pregnancy, religion, political opinion, national extraction or social origin;
  - e maternity or parental leave;
  - f temporary absence from work due to illness or injury.
- 4 It is understood that compensation or other appropriate relief in case of termination of employment without valid reasons shall be determined by national laws or regulations, collective agreements or other means appropriate to national conditions.

Article 25

- 1 It is understood that the competent national authority may, by way of exemption and after consulting organisations of employers and workers, exclude certain categories of workers from the protection provided in this provision by reason of the special nature of their employment relationship.
- 2 It is understood that the definition of the term "insolvency" must be determined by national law and practice.
- 3 The workers' claims covered by this provision shall include at least:
  - a the workers' claims for wages relating to a prescribed period, which shall not be less than three months under a privilege system and eight weeks under a guarantee system, prior to the insolvency or to the termination of employment;
  - b the workers' claims for holiday pay due as a result of work performed during the year in which the insolvency or the termination of employment occurred;
  - c the workers' claims for amounts due in respect of other types of paid absence relating to a prescribed period, which shall not be less than three months under a privilege system and eight weeks under a guarantee system, prior to the insolvency or the termination of the employment.
- 4 National laws or regulations may limit the protection of workers' claims to a prescribed amount, which shall be of a socially acceptable level.

Article 26

It is understood that this article does not require that legislation be enacted by the Parties.

It is understood that paragraph 2 does not cover sexual harassment.

Article 27

It is understood that this article applies to men and women workers with family responsibilities in relation to their dependent children as well as in relation to other members of their immediate family who clearly need their care or support where such responsibilities restrict their possibilities of preparing for, entering, participating in or advancing in economic activity. The terms "dependent children" and "other members of their immediate family who clearly need their care and support" mean persons defined as such by the national legislation of the Party concerned.

Articles 28 and 29

For the purpose of the application of this article, the term "workers' representatives" means persons who are recognised as such under national legislation or practice.

Part III

It is understood that the Charter contains legal obligations of an international character, the application of which is submitted solely to the supervision provided for in Part IV thereof.

Article A, paragraph 1

It is understood that the numbered paragraphs may include articles consisting of only one paragraph.

Article B, paragraph 2

For the purpose of paragraph 2 of Article B, the provisions of the revised Charter correspond to the provisions of the Charter with the same article or paragraph number with the exception of:

- a Article 3, paragraph 2, of the revised Charter which corresponds to Article 3, paragraphs 1 and 3, of the Charter;
- b Article 3, paragraph 3, of the revised Charter which corresponds to Article 3, paragraphs 2 and 3, of the Charter;
- c Article 10, paragraph 5, of the revised Charter which corresponds to Article 10, paragraph 4, of the Charter;
- d Article 17, paragraph 1, of the revised Charter which corresponds to Article 17 of the Charter.

Part V**Article E**

A differential treatment based on an objective and reasonable justification shall not be deemed discriminatory.

Article F

The terms "in time of war or other public emergency" shall be so understood as to cover also the *threat* of war.

Article I

It is understood that workers excluded in accordance with the appendix to Articles 21 and 22 are not taken into account in establishing the number of workers concerned.

Article J

The term "amendment" shall be extended so as to cover also the addition of new articles to the Charter.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
(Αναθεωρημένος)

Προίμιο

Οι κυβερνήσεις που υπογράφουν τον παρόντα Χάρτη, οι οποίες είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης,

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η επίτευξη μεγαλύτερης ενότητας μεταξύ των μελών του με σκοπό τη διαφύλαξη και την προαγωγή των ιδεωδών και των αρχών που αποτελούν κοινή τους κληρονομιά και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής τους προόδου, ιδίως μέσω της προάσπισης και της περαιτέρω προαγωγής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών·

Λαμβάνοντας υπόψη ότι στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών που υπογράφηκε στη Ρώμη την 4^η Νοεμβρίου του 1950, και στα Πρωτόκολλά αυτής, τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμφώνησαν να εξασφαλίσουν στους πληθυσμούς τους τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και τις ελευθερίες που εξειδικεύονται στα κείμενα αυτά·

Λαμβάνοντας υπόψη ότι στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που άνοιξε για υπογραφή στο Τορίνο την 18^η Οκτωβρίου του 1961, και στα Πρωτόκολλά του, τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμφώνησαν να εξασφαλίσουν στους πληθυσμούς τους τα κοινωνικά δικαιώματα που εξειδικεύονται στα κείμενα αυτά, με σκοπό τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου και της κοινωνικής τους ευημερίας·

Υπενθυμίζοντας ότι η Υπουργική Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη την 5^η Νοεμβρίου του 1990 υπογράμμισε την ανάγκη, αφενός, να διατηρηθεί ο αδιαίρετος χαρακτήρας όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είτε αυτά είναι ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά και, αφετέρου, να δοθεί στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη νέα ώθηση·

Αφού αποφάσισαν, σύμφωνα με τη Υπουργική Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο Τορίνο την 21^η και 22^η Οκτωβρίου του 1991, να επικαιροποιήσουν και να προσαρμόσουν το ουσιαστικό περιεχόμενο του Χάρτη, προκειμένου να ληφθούν υπόψη ιδίως οι θεμελιώδεις κοινωνικές αλλαγές που σημειώθηκαν από τη στιγμή που υιοθετήθηκε το κείμενο·

Αναγνωρίζοντας το πλεονέκτημα της ενσωμάτωσης σε έναν Αναθεωρημένο Χάρτη, ο οποίος σταδιακά θα αντικαταστήσει τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το Χάρτη, όπως τροποποιήθηκε, των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1988, αλλά και να προσθέσει νέα δικαιώματα,

Συμφώνησαν τα εξής:

Μέρος Ι

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αποδέχονται ως στόχο της πολιτικής τους, την εφαρμογή της οποίας θα επιδιώξουν με κάθε πρόσφορο μέσο, τόσο εθνικού όσο και διεθνούς χαρακτήρα, την πλήρωση των προϋποθέσεων υπό τις οποίες τα παρακάτω δικαιώματα και αρχές μπορούν να υλοποιούνται αποτελεσματικά:

1. Κάθε άτομο έχει την ευκαιρία να κερδίζει τα προς το ζην σε επάγγελμα το οποίο επιλέγει ελεύθερα.
2. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα σε δίκαιες συνθήκες εργασίας.
3. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα σε συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία.
4. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα σε δίκαιη αμοιβή, επαρκή για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους ίδιους και τις οικογένειές τους.
5. Όλοι οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες έχουν το δικαίωμα να συνεταιρίζονται ελεύθερα στα πλαίσια εθνικών ή διεθνών οργανώσεων για την προστασία των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων τους.
6. Όλοι οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες έχουν το δικαίωμα σε συλλογικές διαπραγματεύσεις.
7. Τα παιδιά και οι νέοι έχουν το δικαίωμα σε ειδική προστασία κατά των σωματικών και ηθικών κινδύνων στους οποίους εκτίθενται.

8. Οι εργαζόμενες γυναίκες, σε περίπτωση μητρότητας, έχουν το δικαίωμα σε ειδική προστασία.
9. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα σε κατάλληλα μέσα επαγγελματικού προσανατολισμού, τα οποία θα το βοηθήσουν στην επιλογή ενός επαγγέλματος κατάλληλου για τις προσωπικές του ικανότητες και τα ενδιαφέροντά του.
10. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα σε κατάλληλα μέσα επαγγελματικής κατάρτισης.
11. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να επωφελείται από κάθε μέτρο που του δίνει τη δυνατότητα να απολαμβάνει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας.
12. Όλοι οι εργαζόμενοι και τα εξαρτώμενα από αυτούς άτομα έχουν το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση.
13. Οποιοδήποτε άτομο που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους έχει το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική πρόνοια.
14. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να επωφελείται από τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας.
15. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν το δικαίωμα στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.
16. Η οικογένεια, ως θεμελιώδες στοιχείο της κοινωνίας, έχει το δικαίωμα σε κατάλληλη κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία για τη διασφάλιση της πλήρους ανάπτυξής της.
17. Τα παιδιά και οι νέοι έχουν το δικαίωμα σε κατάλληλη κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία.
18. Οι υπήκοοι κάθε Μέρους έχουν το δικαίωμα να ασκούν οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Μέρους στη βάση της ισότητας με τους υπηκόους αυτού του Μέρους, υπό την επιφύλαξη περιορισμών που στηρίζονται σε επιτακτικούς οικονομικούς ή κοινωνικούς λόγους.
19. Διακινούμενοι εργαζόμενοι που είναι υπήκοοι ενός Μέρους, καθώς και οι οικογένειές τους, έχουν το δικαίωμα σε προστασία και συνδρομή στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Μέρους.
20. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες και ίση μεταχείριση σε θέματα απασχόλησης και επαγγέλματος χωρίς διάκριση λόγω φύλου.
21. Οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται και να διαβουλεύονται στην επιχείρησή τους.

22. Οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στον καθορισμό και στη βελτίωση των συνθηκών και του εργασιακού περιβάλλοντος στην επιχείρηση.
23. Κάθε ηλικιωμένος έχει το δικαίωμα στην κοινωνική προστασία.
24. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα στην προστασία σε περιπτώσεις λύσης της σχέσης εργασίας.
25. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα στην προστασία των απαιτήσεών τους σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους.
26. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια στην εργασία.
27. Κάθε άτομο με οικογενειακές υποχρεώσεις που εργάζεται ή επιθυμεί να εργαστεί έχει δικαίωμα να το πράττει, χωρίς να υπόκειται σε διάκριση και, κατά το δυνατόν, χωρίς σύγκρουση μεταξύ των επαγγελματικών και των οικογενειακών του υποχρεώσεων.
28. Οι εκπρόσωποι των εργαζομένων σε επιχειρήσεις έχουν το δικαίωμα στην προστασία κατά επιζήμιων σε βάρος τους πράξεων και θα πρέπει να τους παρέχονται οι κατάλληλες διευκολύνσεις για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους.
29. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα σε ενημέρωση και διαβούλευση σε διαδικασίες ομαδικών απολύσεων.
30. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα στην προστασία κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
31. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα στη στέγαση.

Μέρος II

Τα Μέρη αναλαμβάνουν, όπως προβλέπεται στο Μέρος III, να θεωρούν εαυτούς δεσμευμένους από τις υποχρεώσεις που διατυπώνονται στα παρακάτω άρθρα και παραγράφους.

Άρθρο 1 – Το δικαίωμα στην εργασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην εργασία, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να αποδέχονται, ως έναν από τους πρωταρχικούς στόχους και ευθύνες τους, την επίτευξη και διατήρηση ενός όσο το δυνατόν υψηλότερου και σταθερότερου επιπέδου απασχόλησης, με σκοπό την επίτευξη πλήρους απασχόλησης

2. να προστατεύουν αποτελεσματικά το δικαίωμα του εργαζόμενου να κερδίζει τα προς το ζην σε επάγγελμα το οποίο επιλέγει ελεύθερα·
3. να καθιερώνουν ή να διατηρούν δωρεάν υπηρεσίες απασχόλησης για όλους τους εργαζόμενους·
4. να παρέχουν ή να προάγουν κατάλληλο επαγγελματικό προσανατολισμό, κατάρτιση και αποκατάσταση.

Άρθρο 2 – Το δικαίωμα σε δίκαιες συνθήκες εργασίας

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος σε δίκαιες συνθήκες εργασίας, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να προβλέπουν εύλογη διάρκεια καθημερινού και εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας, ο εβδομαδιαίος χρόνος εργασίας να μειώνεται σταδιακά στο βαθμό που το επιτρέπουν η αύξηση της παραγωγικότητας και άλλοι σχετικοί παράγοντες·
2. να προβλέπουν δημόσιες αργίες με αποδοχές·
3. να προβλέπουν τη χορήγηση ετήσιας άδειας με αποδοχές, διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων·
4. να εξαλείφουν τους κινδύνους σε εγγενώς επικίνδυνα ή ανθυγιεινά επαγγέλματα και, στις περιπτώσεις που δεν έχει ακόμη καταστεί δυνατή η εξάλειψη ή η επαρκής μείωση των κινδύνων αυτών, να προβλέπουν είτε τη μείωση των ωρών εργασίας είτε τη χορήγηση πρόσθετης άδειας με αποδοχές σε εργαζόμενους που ασκούν αυτά τα επαγγέλματα·
5. να διασφαλίζουν μία εβδομαδιαία περίοδο ανάπαυσης, η οποία, κατά το δυνατόν, θα συμπίπτει με την ημέρα που αναγνωρίζεται ως ημέρα ανάπαυσης σύμφωνα με τις παραδόσεις ή τα έθιμα της οικείας χώρας ή περιοχής·
6. να διασφαλίζουν ότι οι εργαζόμενοι ενημερώνονται γραπτώς, όσο το δυνατόν συντομότερα, και, σε κάθε περίπτωση όχι αργότερα από δύο μήνες από την ημερομηνία έναρξης της απασχόλησής τους, για τους βασικούς όρους της σύμβασης ή της σχέσης εργασίας·
7. να διασφαλίζουν ότι οι εργαζόμενοι που απασχολούνται σε νυχτερινή εργασία επωφελούνται από μέτρα που λαμβάνουν υπόψη την ιδιαίτερη φύση της εργασίας.

Άρθρο 3 – Το δικαίωμα σε συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος σε συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία, τα Μέρη αναλαμβάνουν, σε διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων:

1. να διαμορφώνουν, να εφαρμόζουν και να εξετάζουν περιοδικά μια συνεκτική εθνική πολιτική για τις συνθήκες ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία και στο εργασιακό περιβάλλον. Πρωταρχικός στόχος αυτής της πολιτικής είναι η βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία και η πρόληψη ατυχημάτων και βλάβης στην υγεία που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της εργασίας ή συνδέονται με αυτήν ή συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της, ιδίως μέσω της ελαχιστοποίησης των αιτίων των κινδύνων που ενυπάρχουν στο εργασιακό περιβάλλον·
2. να εκδίδουν κανονισμούς ασφάλειας και υγιεινής στην εργασία·
3. να προβλέπουν την επιβολή αυτών των κανονισμών με τη λήψη μέτρων ελέγχου·
4. να προάγουν τη σταδιακή ανάπτυξη των υπηρεσιών υγιεινής στην εργασία για όλους τους εργαζόμενους με λειτουργίες κυρίως προληπτικού και συμβουλευτικού χαρακτήρα.

Άρθρο 4 – Το δικαίωμα σε δίκαιη αμοιβή

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος σε δίκαιη αμοιβή, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων σε αμοιβή που θα εξασφαλίζει σε αυτούς και στις οικογένειές τους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης·
2. να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων σε αυξημένη αμοιβή για υπερωριακή εργασία, υπό την επιφύλαξη εξαιρέσεων για ειδικές περιπτώσεις·
3. να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων, ανδρών και γυναικών, σε ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας·
4. να αναγνωρίζουν το δικαίωμα όλων των εργαζομένων σε μία εύλογη περίοδο προειδοποίησης σχετικά με τη λύση της σχέσης εργασίας·
5. να επιτρέπουν κρατήσεις επί των μισθών μόνον υπό προϋποθέσεις και στο βαθμό που προβλέπεται από εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις ή καθορίζεται από συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις.

Η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων επιτυγχάνεται από ελεύθερα συναπτόμενες συλλογικές συμβάσεις, από θεσπισμένους διά νόμου μηχανισμούς προσδιορισμού

των μισθών, ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο σύμφωνο με τις υφιστάμενες συνθήκες στην οικεία χώρα.

Άρθρο 5 – Το δικαίωμα στο συνδικαλισμό

Με σκοπό τη διασφάλιση ή την προώθηση της ελευθερίας των εργαζομένων και των εργοδοτών να συνιστούν τοπικές, εθνικές ή διεθνείς οργανώσεις για την προστασία των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων τους και να συμμετέχουν σε αυτές, τα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση η εθνική νομοθεσία να μην θίγει ούτε να εφαρμόζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να θίγει αυτήν την ελευθερία. Ο βαθμός στον οποίο οι εγγυήσεις που προβλέπονται σε αυτό το άρθρο εφαρμόζονται στην αστυνομία καθορίζεται από εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις. Η αρχή που διέπει την εφαρμογή αυτών των εγγυήσεων στα μέλη των ενόπλων δυνάμεων και ο βαθμός στον οποίο εφαρμόζονται σε άτομα που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία καθορίζονται επίσης από εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις.

Άρθρο 6 – Το δικαίωμα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να προάγουν από κοινού διαβουλεύσεις μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών
2. να προάγουν, όπου είναι απαραίτητο και σκόπιμο, μηχανισμούς εκούσιων διαπραγματεύσεων μεταξύ των εργοδοτών ή των εργοδοτικών οργανώσεων και των οργανώσεων των εργαζομένων, με σκοπό τη ρύθμιση των όρων και των συνθηκών απασχόλησης μέσω συλλογικών συμβάσεων
3. να προάγουν την καθιέρωση και χρήση κατάλληλων μηχανισμών συμβιβασμού και εκούσιας διαιτησίας για τη ρύθμιση εργατικών διαφορών

και αναγνωρίζουν:

4. το δικαίωμα εργαζομένων και εργοδοτών στη συλλογική δράση σε περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην απεργία, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που θα μπορούσαν να προκύψουν από συλλογικές συμβάσεις που είχαν υπογραφεί στο παρελθόν.

Άρθρο 7 – Το δικαίωμα των παιδιών και των νέων ατόμων στην προστασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των παιδιών και των νέων στην προστασία, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να προβλέπουν ότι το κατώτατο όριο ηλικίας εισόδου στην απασχόληση είναι το 15^ο έτος, με την επιφύλαξη εξαιρέσεων για παιδιά που απασχολούνται σε προβλεπόμενες από το νόμο ελαφρές εργασίες που δεν βλάπτουν την υγεία, την ηθική ή την εκπαίδευσή τους·
2. να προβλέπουν ότι το κατώτατο όριο ηλικίας εισόδου στην απασχόληση είναι το 18^ο έτος για προβλεπόμενα από το νόμο επαγγέλματα που θεωρούνται επικίνδυνα ή ανθυγιεινά·
3. να προβλέπουν ότι τα άτομα που δεν έχουν ολοκληρώσει ακόμα την υποχρεωτική εκπαίδευση δεν απασχολούνται σε εργασίες, οι οποίες θα τους στερούσαν τη δυνατότητα να επωφελούνται πλήρως από την εκπαίδευσή τους·
4. να προβλέπουν ότι οι ώρες εργασίας των ατόμων ηλικίας κάτω των 18 ετών είναι περιορισμένες σύμφωνα με τις ανάγκες της ανάπτυξής τους και, ιδιαίτερα, σύμφωνα με τις ανάγκες τους για επαγγελματική κατάρτιση·
5. να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των νέων εργαζομένων και των μαθητευομένων σε δίκαιη αμοιβή ή άλλες κατάλληλες παροχές·
6. να προβλέπουν ότι ο χρόνος που αφιερώνουν οι νέοι στην επαγγελματική κατάρτιση, κατά τη διάρκεια του κανονικού ωραρίου εργασίας, με τη συναίνεση του εργοδότη, θεωρείται ότι αποτελεί μέρος της ημερήσιας εργασίας·
7. να προβλέπουν ότι τα απασχολούμενα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών δικαιούνται ετήσια άδεια με αποδοχές διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων·
8. να προβλέπουν ότι τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών δεν απασχολούνται σε νυχτερινή εργασία, με εξαίρεση ορισμένα επαγγέλματα που προβλέπονται από εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις·
9. να προβλέπουν ότι τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών που απασχολούνται σε επαγγέλματα που προβλέπονται από εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις υπόκεινται σε τακτικό ιατρικό έλεγχο·
10. να διασφαλίζουν ειδική προστασία από σωματικούς και ηθικούς κινδύνους, στους οποίους εκτίθενται τα παιδιά και οι νέοι, και, ιδίως, από τους κινδύνους που προκαλούνται άμεσα ή έμμεσα από την εργασία τους.

Άρθρο 8 – Το δικαίωμα των εργαζομένων γυναικών στην προστασία της μητρότητας

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων γυναικών στην προστασία της μητρότητας, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να εξασφαλίζουν στις εργαζόμενες γυναίκες, πριν και μετά τον τοκετό, άδεια συνολικής διάρκειας τουλάχιστον 14 εβδομάδων είτε με τη μορφή άδειας με αποδοχές είτε με τη μορφή επαρκών παροχών κοινωνικής ασφάλισης είτε με τη μορφή παροχών από δημόσιους πόρους·
2. να θεωρούν παράνομη από μέρους του εργοδότη την απόλυση μίας γυναίκας κατά τη διάρκεια της περιόδου από τη στιγμή που τον ειδοποιεί για την εγκυμοσύνη της μέχρι το τέλος της άδειας μητρότητας ή την ειδοποίηση απόλυσής της σε τέτοια χρονική στιγμή που η προθεσμία της ειδοποίησης εκπνέει κατά τη διάρκεια της προαναφερθείσας περιόδου·
3. να προβλέπουν ότι οι γυναίκες που θηλάζουν τα παιδιά τους δικαιούνται επαρκή χρόνο εκτός εργασίας για αυτό το σκοπό·
4. να ρυθμίζουν τη νυχτερινή εργασία των εγκύων, των γυναικών που έχουν γεννήσει πρόσφατα και των γυναικών που θηλάζουν τα παιδιά τους·
5. να απαγορεύουν την απασχόληση των εγκύων, των γυναικών που έχουν πρόσφατα γεννήσει ή που θηλάζουν τα παιδιά τους σε υπόγειες μεταλλευτικές εργασίες και σε οποιαδήποτε άλλη εργασία, η οποία είναι ακατάλληλη λόγω της επικίνδυνης, ανθυγιεινής ή επίπονης φύσης της και να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για την προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων αυτών των γυναικών.

Άρθρο 9 – Το δικαίωμα στον επαγγελματικό προσανατολισμό

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στον επαγγελματικό προσανατολισμό, τα Μέρη αναλαμβάνουν να παρέχουν ή να προάγουν, εφόσον κρίνεται απαραίτητο, μία υπηρεσία η οποία θα βοηθά όλα τα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, να επιλύουν προβλήματα που σχετίζονται με την επιλογή επαγγέλματος και την επαγγελματική πρόοδο, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ατόμων και τη σχέση τους με τις επαγγελματικές ευκαιρίες: η βοήθεια αυτή θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν τόσο στους νέους, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών, όσο και στους ενήλικους.

Άρθρο 10 – Το δικαίωμα στην επαγγελματική κατάρτιση

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην επαγγελματική κατάρτιση, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να παρέχουν ή να προάγουν, εφόσον κρίνεται απαραίτητο, την τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση κάθε ατόμου, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, σε διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, και να παρέχουν υποστήριξη, αναφορικά με την πρόσβαση σε ανώτερη τεχνική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση, με μοναδικό κριτήριο την ατομική ικανότητα·
2. να παρέχουν ή να προάγουν ένα σύστημα μαθητείας και άλλες συστηματικές ρυθμίσεις για την κατάρτιση νέων αγοριών και κοριτσιών στις διάφορες απασχολήσεις τους·
3. να παρέχουν ή να προάγουν, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο:
  - α. ικανοποιητικές και άμεσα διαθέσιμες διευκολύνσεις για την κατάρτιση ενήλικων εργαζομένων·
  - β. ειδικές διευκολύνσεις για την επανακατάρτιση ενήλικων εργαζομένων που κρίνεται απαραίτητη ως αποτέλεσμα τεχνολογικής ανάπτυξης ή νέων τάσεων στην απασχόληση·
4. να παρέχουν ή να προάγουν, εφόσον κρίνεται απαραίτητο, ειδικά μέτρα για την επανακατάρτιση και την επανένταξη των μακροχρόνια ανέργων·
5. να ενθαρρύνουν την πλήρη χρήση των διευκολύνσεων που παρέχονται από κατάλληλα μέτρα, όπως είναι:
  - α. η μείωση ή κατάργηση διδάκτρων και τελών·
  - β. η χορήγηση οικονομικής βοήθειας σε κατάλληλες περιπτώσεις·
  - γ. ο συνυπολογισμός στο κανονικό ωράριο εργασίας του χρόνου που δαπανάται για συμπληρωματική κατάρτιση που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι κατά τη διάρκεια της απασχόλησης, μετά από αίτημα του εργοδότη τους·
  - δ. η διασφάλιση, μέσω επαρκούς ελέγχου, σε διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, της αποτελεσματικότητας του συστήματος μαθητείας και άλλων ρυθμίσεων κατάρτισης για νέους εργαζόμενους, και γενικά, της επαρκούς προστασίας των νέων εργαζομένων.

Άρθρο 11 – Το δικαίωμα στην προστασία της υγείας

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην προστασία της υγείας, τα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λαμβάνουν, είτε

απευθείας είτε σε συνεργασία με δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς, κατάλληλα μέτρα, τα οποία, μεταξύ άλλων, αποσκοπούν:

1. στην εξάλειψη, στο βαθμό που είναι δυνατό, των αιτιών που προκαλούν κακή υγεία·
2. στην παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών διευκολύνσεων για την προαγωγή της υγείας και την ενθάρρυνση της ατομικής ευθύνης σε θέματα σχετικά με την υγεία·
3. στην πρόληψη, στο βαθμό που είναι δυνατό, των επιδημικών, ενδημικών και άλλων ασθενειών, καθώς και των ατυχημάτων.

Άρθρο 12 – Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να καθιερώνουν ή να διατηρούν σύστημα κοινωνικής ασφάλισης·
2. να διατηρούν το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης σε ικανοποιητικό επίπεδο τουλάχιστον ίδιο με εκείνο που είναι απαραίτητο για την επικύρωση του Ευρωπαϊκού Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης·
3. να καταβάλλουν προσπάθειες σταδιακής ανέλιξης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης σε υψηλότερο επίπεδο·
4. να λαμβάνουν μέτρα, με τη σύναψη κατάλληλων διμερών και πολυμερών συμβάσεων ή με άλλα μέσα, και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων που διατυπώνονται σε αυτές τις συμβάσεις, έτσι ώστε να διασφαλίζεται:
  - α. η ίση μεταχείριση ανάμεσα στους υπηκόους τους και τους υπηκόους άλλων Μερών αναφορικά με τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη νομοθεσία για την κοινωνική ασφάλιση, ανεξάρτητα από τις μετακινήσεις των προστατευομένων ατόμων στα εδάφη των Μερών·
  - β. η χορήγηση, η διατήρηση και η αποκατάσταση των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης με μέσα, όπως ο συνυπολογισμός περιόδων ασφάλισης ή απασχόλησης, που πραγματοποιούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία καθενός από τα Μέρη.

Άρθρο 13 – Το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική πρόνοια

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην κοινωνική και ιατρική πρόνοια, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να διασφαλίζουν ότι σε οποιοδήποτε άτομο που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους και αδυνατεί να τους εξασφαλίσει είτε με τις δικές του προσπάθειες είτε από άλλες πηγές, ιδιαίτερα από παροχές που χορηγούνται από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, θα χορηγείται επαρκής συνδρομή, και, σε περίπτωση ασθένειας, η περίθαλψη που απαιτείται από την κατάστασή του·
2. να διασφαλίζουν ότι τα άτομα που λαμβάνουν τέτοια συνδρομή δεν υφίστανται, εξαιτίας αυτής, περιορισμούς στην άσκηση των πολιτικών και κοινωνικών τους δικαιωμάτων·
3. να προβλέπουν ότι όλα τα άτομα θα μπορούν να λαμβάνουν από τις κατάλληλες δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες οποιαδήποτε συμβουλή και προσωπική βοήθεια μπορεί να χρειαστεί για την πρόληψη, την εξάλειψη ή την αντιμετώπιση προσωπικών ή οικογενειακών αναγκών·
4. να εφαρμόζουν τις διατάξεις που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2 και 3 αυτού του άρθρου, στη βάση της ισότητας ανάμεσα στους υπηκόους τους και τους υπηκόους των άλλων Μερών, που βρίσκονται νόμιμα στα εδάφη τους, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Κοινωνικής και Ιατρικής Αντιλήψεως που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 11 Δεκεμβρίου 1953.

Άρθρο 14 - Το δικαίωμα στην απόλαυση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην απόλαυση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να προάγουν ή να παρέχουν υπηρεσίες, οι οποίες, χρησιμοποιώντας μέσα κοινωνικής μέριμνας, θα συμβάλλουν στην ευημερία και στην ανάπτυξη και των ατόμων και των ομάδων στην κοινωνία, καθώς και στην προσαρμογή τους στο κοινωνικό περιβάλλον·
2. να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των ατόμων, καθώς και εθελοντικών ή άλλων οργανώσεων, στη σύσταση και διατήρηση τέτοιων υπηρεσιών.

Άρθρο 15 - Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή

Με σκοπό τη διασφάλιση στα άτομα με αναπηρίες, ανεξαρτήτως της ηλικίας και της φύσης και της προέλευσης της αναπηρίας τους, της αποτελεσματικής άσκησης του

δικαιώματος στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, τα Μέρη αναλαμβάνουν, συγκεκριμένα:

1. να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίζεται στα άτομα με αναπηρίες καθοδήγηση, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο γενικών προγραμμάτων, όπου αυτό είναι δυνατό, ή, όπου αυτό δεν είναι δυνατό, μέσω εξειδικευμένων φορέων, δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα·
2. να προάγουν την πρόσβαση αυτών των ατόμων στην απασχόληση, μέσω όλων των μέτρων που τείνουν να ενθαρρύνουν τους εργοδότες να προσλαμβάνουν και να απασχολούν άτομα με αναπηρίες στο σύννηθες εργασιακό περιβάλλον και να προσαρμόζουν τις συνθήκες εργασίας στις ανάγκες αυτών των ατόμων, ή, στην περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατό εξαιτίας της αναπηρίας, να κάνουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις ή να δημιουργούν συνθήκες προστατευόμενης απασχόλησης σύμφωνα με το βαθμό αναπηρίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τέτοιου είδους μέτρα μπορεί να απαιτούν την προσφυγή σε εξειδικευμένες υπηρεσίες εύρεσης εργασίας και εργασιακής υποστήριξης·
3. να προάγουν την πλήρη κοινωνική ένταξη και συμμετοχή αυτών των ατόμων στην κοινωνική ζωή, ιδίως με μέτρα, συμπεριλαμβανομένων τεχνικών βοηθητικών μέσων, των οποίων στόχος είναι η αντιμετώπιση των εμποδίων στην επικοινωνία και στην κινητικότητα και η διευκόλυνση της πρόσβασης στα μέσα συγκοινωνίας, στη στέγαση, στις πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 16 - Το δικαίωμα της οικογένειας στην κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία

Με σκοπό τη διασφάλιση των συνθηκών που απαιτούνται για την πλήρη ανάπτυξη της οικογένειας, η οποία αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της κοινωνίας, τα Μέρη αναλαμβάνουν να προάγουν την οικονομική, νομική και κοινωνική προστασία της οικογενειακής ζωής με μέσα, όπως κοινωνικές και οικογενειακές παροχές, φορολογικές ρυθμίσεις, παροχή οικογενειακής στέγης, παροχές για τους νεόνυμφους, καθώς και άλλα κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 17 - Το δικαίωμα των παιδιών και των νέων στην κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των παιδιών και των νέων να μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει την πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και των σωματικών και πνευματικών τους ικανοτήτων, τα Μέρη αναλαμβάνουν, είτε άμεσα είτε σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα που έχουν ως στόχο:

1. α. να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά και οι νέοι, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονιών τους, λαμβάνουν την πρόνοια, τη συνδρομή, την εκπαίδευση και την κατάρτιση που χρειάζονται, ιδιαίτερα προβλέποντας την ίδρυση ή διατήρηση δομών και υπηρεσιών που κρίνονται ικανοποιητικές και επαρκείς για αυτό το σκοπό·
  - β. να προστατεύουν τα παιδιά και τους νέους από πράξεις αμέλειας, βίας ή εκμετάλλευσης·
  - γ. να παρέχουν προστασία και ειδική βοήθεια από το κράτος στα παιδιά και τους νέους που στερούνται προσωρινά ή οριστικά της υποστήριξης της οικογένειάς τους·
2. να παρέχουν στα παιδιά και στους νέους δωρεάν πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και να ενθαρρύνουν την τακτική φοίτηση στο σχολείο.

Άρθρο 18 - Το δικαίωμα στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας στο έδαφος άλλων Μερών

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Μέρους, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να εφαρμόζουν τις ισχύουσες ρυθμίσεις με φιλελεύθερο πνεύμα·
2. να απλοποιούν τις ισχύουσες διατυπώσεις και να μειώνουν ή να καταργούν τα δικαστικά τέλη και οποιοδήποτε άλλο τέλος που καταβάλλεται από τους αλλοδαπούς εργαζόμενους ή τους εργοδότες τους·
3. να φιλελευθεροποιούν, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο, τις εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις που διέπουν την απασχόληση αλλοδαπών εργαζομένων·

και αναγνωρίζουν:

4. το δικαίωμα των υπηκόων τους να φεύγουν από τη χώρα για να ασκήσουν μία επαγγελματική δραστηριότητα στα εδάφη των άλλων Μερών.

Άρθρο 19 - Το δικαίωμα των διακινούμενων εργαζομένων και των οικογενειών τους στην προστασία και τη συνδρομή

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των διακινούμενων εργαζομένων και των οικογενειών τους στην προστασία και στη συνδρομή στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Μέρους, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να διατηρούν ή να εξασφαλίζουν την ύπαρξη ικανοποιητικών και δωρεάν υπηρεσιών που θα παρέχουν συνδρομή στους εργαζόμενους, ιδίως ως προς την παροχή έγκυρης ενημέρωσης, και να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, στο βαθμό που το επιτρέπουν οι εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις, εναντίον παραπλανητικής προπαγάνδας που σχετίζεται με τη μετανάστευση από και προς το έδαφός τους·
2. να υιοθετούν κατάλληλα μέτρα, στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους, για τη διευκόλυνση της αναχώρησης, του ταξιδιού και της υποδοχής αυτών των εργαζομένων και των οικογενειών τους, και να παρέχουν, στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους, κατάλληλες υπηρεσίες υγείας, ιατρικής μέριμνας, καθώς και ικανοποιητικές συνθήκες υγιεινής κατά τη διάρκεια του ταξιδιού·
3. να προάγουν τη συνεργασία, κατά περίπτωση, μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών, δημόσιων και ιδιωτικών, των χωρών προέλευσης και υποδοχής·
4. να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους που διαμένουν νόμιμα στα εδάφη τους, στο βαθμό που αυτά τα ζητήματα ρυθμίζονται από εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις ή υπάγονται στον έλεγχο των διοικητικών αρχών, μεταχείριση τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν προς τους δικούς τους υπηκόους αναφορικά με τους ακόλουθους τομείς:
  - α. Αποδοχές και άλλες συνθήκες απασχόλησης και εργασίας·
  - β. Συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και απόλαυση των ωφελημάτων των συλλογικών διαπραγματεύσεων·
  - γ. Στέγαση
5. να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους που διαμένουν νόμιμα στα εδάφη τους μεταχείριση τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν προς τους δικούς τους υπηκόους αναφορικά με τους φόρους, τα τέλη και τις εισφορές που καταβάλλονται σε σχέση με τους εργαζόμενους·

6. να διευκολύνουν, κατά το δυνατόν, την επανασύνδεση της οικογένειας ενός αλλοδαπού εργαζόμενου, στον οποίο έχει επιτραπεί να εγκατασταθεί στο έδαφός τους·
7. να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους που διαμένουν νόμιμα στα εδάφη τους μεταχείριση τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν προς τους δικούς τους υπηκόους αναφορικά με νομικές διαδικασίες που σχετίζονται με τα θέματα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο·
8. να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους που διαμένουν νόμιμα στα εδάφη τους ότι δεν θα απελαύνονται παρά μόνο εάν θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια ή θίγουν το δημόσιο συμφέρον ή τα χρηστά ήθη·
9. να επιτρέπουν, εντός των προβλεπόμενων από το νόμο ορίων, τη μεταφορά μέρους των αποδοχών και αποταμιεύσεων των διακινούμενων εργαζομένων που αυτοί επιθυμούν να μεταφέρουν·
10. να επεκτείνουν την προστασία και τη συνδρομή που προβλέπονται από αυτό το άρθρο και στους διακινούμενους αυτο-απασχολούμενους, στο βαθμό που τα συγκεκριμένα μέτρα μπορούν να εφαρμοστούν στην περίπτωση τους·
11. να προάγουν και να διευκολύνουν τη διδασκαλία της εθνικής γλώσσας του κράτους υποδοχής, ή, στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες από μία, τη διδασκαλία μίας από αυτές τις γλώσσες, στους διακινούμενους εργαζόμενους και στα μέλη των οικογενειών τους·
12. να προάγουν και να διευκολύνουν, στο βαθμό που είναι εφικτό, τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας του διακινούμενου εργαζόμενου στα παιδιά του.

Άρθρο 20 - Το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες και ίση μεταχείριση σε θέματα απασχόλησης και επαγγέλματος χωρίς διάκριση λόγω φύλου

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος σε ίσες ευκαιρίες και ίση μεταχείριση σε θέματα απασχόλησης και επαγγέλματος, χωρίς διάκριση λόγω φύλου, τα Μέρη αναλαμβάνουν να αναγνωρίζουν αυτό το δικαίωμα και να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση ή προαγωγή της εφαρμογής του στους ακόλουθους τομείς:

- α. Πρόσβαση στην απασχόληση, προστασία κατά της απόλυσης και επαγγελματική επανένταξη·
- β. Επαγγελματικός προσανατολισμός, κατάρτιση, επανακατάρτιση και αποκατάσταση·

- γ. Όροι απασχόλησης και συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των αποδοχών
- δ. Εξέλιξη στην επαγγελματική σταδιοδρομία, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής.

Άρθρο 21 - Το δικαίωμα στην ενημέρωση και τη διαβούλευση

Με σκοπό την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος των εργαζομένων στην ενημέρωση και στη διαβούλευση στα πλαίσια της επιχείρησης, τα Μέρη αναλαμβάνουν να υιοθετούν ή να ενθαρρύνουν μέτρα που δίνουν τη δυνατότητα στους εργαζόμενους ή τους εκπροσώπους τους, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική:

- α. να ενημερώνονται τακτικά ή σε κατάλληλο χρόνο και με κατανοητό τρόπο για την οικονομική και χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης, στην οποία απασχολούνται, με τη συμφωνία ότι η επιχείρηση μπορεί να αρνηθεί να παράσχει ή να παράσχει υπό τον όρο εμπιστευτικότητας, συγκεκριμένες πληροφορίες που θα μπορούσαν να αποβούν επιζήμιες για αυτήν και
- β. να ζητείται η γνώμη τους σε εύλογο χρόνο για προτεινόμενες αποφάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν ουσιωδώς τα συμφέροντα των εργαζομένων, ιδιαίτερα για εκείνες τις αποφάσεις που θα μπορούσαν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην κατάσταση απασχόλησης στην επιχείρηση.

Άρθρο 22 – Το δικαίωμα συμμετοχής στον καθορισμό και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και του εργασιακού περιβάλλοντος

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος συμμετοχής των εργαζομένων στον καθορισμό και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και του εργασιακού περιβάλλοντος στην επιχείρηση, τα Μέρη αναλαμβάνουν να υιοθετούν ή να ενθαρρύνουν τη λήψη μέτρων που δίνουν τη δυνατότητα στους εργαζόμενους ή τους εκπροσώπους τους, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, να συμβάλλουν:

- α. στον καθορισμό και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, της οργάνωσης της εργασίας και του εργασιακού περιβάλλοντος
- β. στην προστασία των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας στην επιχείρηση
- γ. στην οργάνωση κοινωνικών και κοινωνικο-πολιτιστικών υπηρεσιών και διευκολύνσεων στην επιχείρηση
- δ. στην εποπτεία της τήρησης των ρυθμίσεων για αυτά τα θέματα.

Άρθρο 23 – Το δικαίωμα των ηλικιωμένων στην κοινωνική προστασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των ηλικιωμένων στην κοινωνική προστασία, τα Μέρη αναλαμβάνουν να υιοθετούν ή να ενθαρρύνουν, είτε άμεσα είτε σε συνεργασία με δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς, τη λήψη κατάλληλων μέτρων που αποσκοπούν ιδίως:

- στο να επιτρέπουν στους ηλικιωμένους να παραμένουν πλήρως ενταγμένοι στην κοινωνική ζωή για όσο το δυνατό μεγαλύτερη χρονική περίοδο, μέσω:
  - α. της διασφάλισης επαρκών πόρων που θα τους δίνουν τη δυνατότητα να διάγουν έναν αξιοπρεπή βίο και να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στη δημόσια, κοινωνική και πολιτιστική ζωή·
  - β. της παροχής πληροφόρησης για υπηρεσίες και διευκολύνσεις διαθέσιμες σε ηλικιωμένους και τις ευκαιρίες που τους παρέχονται για να τις χρησιμοποιήσουν·
- στο να δίνουν τη δυνατότητα στους ηλικιωμένους να επιλέγουν ελεύθερα τον τρόπο ζωής τους και να διάγουν ανεξάρτητο βίο στο οικείο περιβάλλον τους για όσο χρονικό διάστημα επιθυμούν και μπορούν, μέσω:
  - α. της παροχής στέγασης κατάλληλης για τις ανάγκες τους και για την κατάσταση της υγείας τους ή επαρκούς υποστήριξης για την προσαρμογή της κατοικίας τους·
  - β. της υγειονομικής περίθαλψης και της παροχής υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την κατάστασή τους·
- στο να εγγυώνται στους ηλικιωμένους που ζουν σε ιδρύματα την παροχή κατάλληλης υποστήριξης, με σεβασμό στην ιδιωτική τους ζωή, και τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης στο ίδρυμα.

Άρθρο 24 – Το δικαίωμα προστασίας σε περιπτώσεις λύσης της σχέσης εργασίας

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος προστασίας των εργαζομένων σε περιπτώσεις λύσης της σχέσης εργασίας, τα Μέρη αναλαμβάνουν να αναγνωρίζουν:

- α. το δικαίωμα όλων των εργαζομένων να μη λύεται η εργασιακή τους σχέση χωρίς βάσιμο λόγο που να συνδέεται με την ικανότητα ή τη συμπεριφορά τους ή να βασίζεται στις λειτουργικές απαιτήσεις της επιχείρησης, της εγκατάστασης ή της υπηρεσίας·
- β. το δικαίωμα των εργαζομένων, των οποίων η εργασιακή σχέση λύεται χωρίς βάσιμο λόγο, σε επαρκή αποζημίωση ή άλλη κατάλληλη επανόρθωση.

Για αυτόν το σκοπό τα Μέρη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν ότι ο εργαζόμενος, που θεωρεί ότι η σχέση εργασίας του έχει λυθεί χωρίς βάσιμο λόγο, έχει το δικαίωμα προσφυγής σε αμερόληπτο όργανο.

Άρθρο 25 – Το δικαίωμα των εργαζομένων στην προστασία των απαιτήσεών τους σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων στην προστασία των απαιτήσεών τους σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους, τα Μέρη αναλαμβάνουν να προβλέπουν ότι οι απαιτήσεις των εργαζομένων που προκύπτουν βάσει συμβάσεων εργασίας ή εργασιακών σχέσεων διασφαλίζονται μέσω ενός οργανισμού εγγύησης ή με οποιαδήποτε άλλη αποτελεσματική μορφή προστασίας.

Άρθρο 26 – Το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια στην εργασία

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων στην προστασία της αξιοπρέπειας στην εργασία, τα Μέρη αναλαμβάνουν, σε διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων:

1. να προάγουν την ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και την πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας ή σε σχέση με την εργασία και να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των εργαζομένων από τέτοιου είδους συμπεριφορές
2. να προάγουν την ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και την πρόληψη επαναλαμβανόμενων επικριτικών ή σαφώς αρνητικών και προσβλητικών ενεργειών κατά μεμονωμένων εργαζομένων στο χώρο εργασίας ή σε σχέση με την εργασία και να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των εργαζομένων από τέτοιου είδους συμπεριφορές.

Άρθρο 27 – Το δικαίωμα των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις στην ισότητα ευκαιριών και την ίση μεταχείριση

Με σκοπό τη διασφάλιση της άσκησης του δικαιώματος στην ισότητα ευκαιριών και την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις και μεταξύ αυτών των εργαζομένων και άλλων, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

1. να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα:

- α. για να παρέχουν στους εργαζόμενους με οικογενειακές υποχρεώσεις τη δυνατότητα πρόσβασης και παραμονής στην απασχόληση καθώς και επαναπρόσβασης στην απασχόληση μετά από απουσία που οφείλεται σε αυτές τις υποχρεώσεις, συμπεριλαμβανομένων μέτρων στον τομέα του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής κατάρτισης·
  - β. να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες τους από πλευράς συνθηκών απασχόλησης και κοινωνικής ασφάλισης·
  - γ. να αναπτύσσουν ή να προάγουν υπηρεσίες, δημόσιες ή ιδιωτικές, ιδίως υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας για παιδιά και άλλες ρυθμίσεις για τον ίδιο σκοπό·
2. να παρέχουν σε έναν εκ των γονέων τη δυνατότητα να λαμβάνει, κατά τη διάρκεια της περιόδου μετά την άδεια μητρότητας, γονική άδεια για τη φροντίδα του παιδιού, της οποίας η διάρκεια και οι όροι θα καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία, τις συλλογικές συμβάσεις ή την πρακτική·
3. να διασφαλίζουν ότι οι οικογενειακές υποχρεώσεις δεν αποτελούν, ως τέτοιες, βάσιμο λόγο για τη λύση της σχέσης εργασίας.

Άρθρο 28 – Το δικαίωμα των εκπροσώπων των εργαζομένων στην προστασία μέσα στην επιχείρηση και στις διευκολύνσεις που πρέπει να τους παρέχονται

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εκπροσώπων των εργαζομένων στην εκπλήρωση των καθηκόντων τους, τα Μέρη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν ότι στην επιχείρηση οι εκπρόσωποι αυτοί:

- α. απολαμβάνουν αποτελεσματική προστασία ενάντια σε επιζήμιες σε βάρος τους ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της απόλυσης, λόγω της θέσης τους ή των δραστηριοτήτων τους ως εκπρόσωποι των εργαζομένων στην επιχείρηση·
- β. έχουν τις κατάλληλες διευκολύνσεις που τους παρέχουν τη δυνατότητα να εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους άμεσα και αποτελεσματικά, λαμβάνοντας υπόψη το σύστημα εργασιακών σχέσεων της χώρας, καθώς και τις ανάγκες, το μέγεθος και τις δυνατότητες της εν λόγω επιχείρησης.

Άρθρο 29 – Το δικαίωμα στην ενημέρωση και τη διαβούλευση σε διαδικασίες ομαδικών απολύσεων

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων στην ενημέρωση και στη διαβούλευση σε περιπτώσεις ομαδικών

απολύσεων, τα Μέρη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν ότι οι εργοδότες ενημερώνουν και διαβουλεύονται με τους εκπροσώπους των εργαζομένων, σε εύλογο χρόνο πριν από ομαδικές απολύσεις, για τους τρόπους και τα μέσα αποτροπής των ομαδικών απολύσεων ή περιορισμού της συχνότητας τους και ελαχιστοποίησης των συνεπειών τους, για παράδειγμα, με την προσφυγή σε συνοδευτικά κοινωνικά μέτρα που στοχεύουν ιδίως στην παροχή συνδρομής για την αλλαγή της επαγγελματικής ειδίκευσης ή την επανακατάρτιση των εν λόγω εργαζομένων.

Άρθρο 30 – Το δικαίωμα στην προστασία κατά της φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην προστασία κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

- α. να λαμβάνουν μέτρα μέσα στο πλαίσιο μιας συνολικής και συντονισμένης προσέγγισης για την προαγωγή της αποτελεσματικής πρόσβασης των ατόμων, καθώς και των οικογενειών τους, που ζουν ή κινδυνεύουν να βρεθούν κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού ή φτώχειας, ιδίως στην απασχόληση, στη στέγαση, στην κατάρτιση, στην εκπαίδευση, στον πολιτισμό και στην κοινωνική και ιατρική πρόνοια·
- β. να αναθεωρούν αυτά τα μέτρα με σκοπό την προσαρμογή τους, εάν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Άρθρο 31 – Το δικαίωμα στη στέγαση

Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων στη στέγαση, τα Μέρη αναλαμβάνουν να λαμβάνουν μέτρα που αποσκοπούν:

1. να προάγεται η πρόσβαση σε ικανοποιητικού επιπέδου στέγαση·
2. να προλαμβάνεται και να μειώνεται ο αριθμός των αστέγων με σκοπό τη σταδιακή εξάλειψη του φαινομένου·
3. να γίνεται το κόστος της στέγασης προσιτό σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους.

Μέρος III

Άρθρο Α – Δεσμεύσεις

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του Άρθρου Β παρακάτω, καθένα από τα Μέρη αναλαμβάνει:
  - α. να θεωρεί το Μέρος Ι αυτού του Χάρτη ως διακήρυξη των στόχων που θα επιδιώξει με όλα τα κατάλληλα μέσα, όπως αυτά ορίζονται στην εισαγωγική παράγραφο αυτού του μέρους·
  - β. να θεωρεί ότι δεσμεύεται από τουλάχιστον έξι (6) από τα ακόλουθα εννέα (9) άρθρα του Μέρους ΙΙ αυτού του Χάρτη: Άρθρα 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 και 20·
  - γ. να θεωρεί ότι δεσμεύεται από έναν πρόσθετο αριθμό άρθρων ή αριθμημένων παραγράφων του Μέρους ΙΙ του Χάρτη, τα οποία μπορεί να επιλέξει, με την προϋπόθεση ότι ο συνολικός αριθμός των άρθρων ή των αριθμημένων παραγράφων από τα οποία δεσμεύεται δεν είναι μικρότερος από δεκαέξι (16) άρθρα ή εξήντα τρεις (63) αριθμημένες παραγράφους.
2. Τα άρθρα ή οι παράγραφοι που θα επιλεγούν σύμφωνα με τις υπο-παραγράφους β και γ της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου θα γνωστοποιηθούν στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης όταν κατατεθεί το κείμενο επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης.
3. Οποιοδήποτε Μέρος μπορεί, σε μεταγενέστερη ημερομηνία, να δηλώσει, με γνωστοποίηση που θα απευθύνεται προς το Γενικό Γραμματέα, ότι θεωρεί ότι δεσμεύεται από οποιαδήποτε άρθρα ή αριθμημένες παραγράφους του Μέρους ΙΙ του Χάρτη, τα οποία δεν έχει ήδη αποδεχθεί βάσει των όρων της παραγράφου 1 αυτού του άρθρου. Αυτές οι δεσμεύσεις που αναλαμβάνονται μεταγενέστερα θα θεωρούνται ότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της επικύρωσης, αποδοχής, ή έγκρισης και θα έχουν την ίδια ισχύ από την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία της γνωστοποίησης.
4. Κάθε Μέρος θα τηρεί ένα σύστημα επιθεώρησης εργασίας ανάλογο με τις υφιστάμενες συνθήκες στην οικεία χώρα.

Άρθρο Β – Σχέση με τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1988

1. Κανένα Συμβαλλόμενο Μέρος στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη ή Μέρος στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της 5^{ης} Μαΐου 1988 δεν μπορεί να επικυρώσει, να αποδεχθεί ή να εγκρίνει αυτόν το Χάρτη χωρίς να θεωρήσει ότι δεσμεύεται από τουλάχιστον τις διατάξεις που αντιστοιχούν στις διατάξεις του Ευρωπαϊκού

Κοινωνικού Χάρτη και, ανάλογα με την περίπτωση, του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου από το οποίο δεσμεύεται.

2. Η αποδοχή των υποχρεώσεων που απορρέουν από οποιαδήποτε διάταξη αυτού του Χάρτη, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος αυτών των υποχρεώσεων για το οικείο Μέρος, θα έχει ως αποτέλεσμα την αντίστοιχη διάταξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και, ανάλογα με την περίπτωση, του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1988 που παύει να εφαρμόζεται στο οικείο Μέρος στην περίπτωση δέσμευσης αυτού του Μέρους από το πρώτο από αυτά τα κείμενα ή και από τα δύο κείμενα.

Μέρος IV

Άρθρο Γ – Έλεγχος της εφαρμογής των δεσμεύσεων που περιέχονται σε αυτόν το Χάρτη

Η εφαρμογή των νομικών δεσμεύσεων που περιέχονται σε αυτόν το Χάρτη θα υπόκειται στον ίδιο έλεγχο όπως και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης.

Άρθρο Δ – Συλλογικές καταγγελίες

1. Οι διατάξεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη που προβλέπουν ένα σύστημα συλλογικών καταγγελιών θα εφαρμόζονται στις δεσμεύσεις που περιλαμβάνονται σε αυτόν το Χάρτη για τα Κράτη που έχουν επικυρώσει το εν λόγω Πρωτόκολλο.
2. Οποιοδήποτε Κράτος που δεν δεσμεύεται από το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, το οποίο προβλέπει ένα σύστημα συλλογικών καταγγελιών, μπορεί, κατά την κατάθεση της πράξης επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης αυτού του Χάρτη ή οποιαδήποτε στιγμή μεταγενέστερα, να δηλώσει με γνωστοποίηση που απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης ότι αποδέχεται τον έλεγχο των υποχρεώσεών του, βάσει αυτού του Χάρτη, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται από το εν λόγω Πρωτόκολλο.

Μέρος V

Άρθρο Ε – Απαγόρευση των διακρίσεων

Η άσκηση των δικαιωμάτων που διατυπώνονται σε αυτόν το Χάρτη διασφαλίζεται χωρίς διάκριση για οποιοδήποτε λόγο, όπως τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα,

τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την υγεία, τη σχέση με μία εθνική μειονότητα, τη γέννηση ή άλλη κατάσταση.

Άρθρο ΣΤ – Παρεκκλίσεις σε περίοδο πολέμου ή δημόσιας έκτακτης ανάγκης

1. Σε περίοδο πολέμου ή άλλης δημόσιας έκτακτης ανάγκης που απειλεί τη ζωή του έθνους οποιοδήποτε Μέρος μπορεί να λαμβάνει μέτρα που παρεκκλίνουν από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτόν το Χάρτη, στο βαθμό που απαιτείται αυστηρά από τις περιστάσεις, με την προϋπόθεση ότι αυτά τα μέτρα δεν είναι ασύμβατα με τις άλλες υποχρεώσεις του σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
2. Οποιοδήποτε Μέρος έχει κάνει χρήση του δικαιώματος παρέκκλισης πρέπει, μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, να ενημερώσει πλήρως το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί και τους λόγους που τα επέβαλαν. Ομοίως, πρέπει να ενημερώσει το Γενικό Γραμματέα για τη λήξη της εφαρμογής αυτών των μέτρων και για την εκ νέου έναρξη της πλήρους εφαρμογής των διατάξεων του Χάρτη που έχει αποδεχτεί.

Άρθρο Ζ – Περιορισμοί

1. Τα δικαιώματα και οι αρχές που διατυπώνονται στο Μέρος Ι, όταν υλοποιούνται αποτελεσματικά, και η αποτελεσματική άσκησή τους, όπως αυτή προβλέπεται στο Μέρος ΙΙ, δεν υπόκεινται σε κανένα περιορισμό ή περιστολή που δεν εξειδικεύεται σε αυτά τα Μέρη, με εξαίρεση εκείνους που προβλέπονται από το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων ή για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών.
2. Οι περιορισμοί που επιτρέπονται βάσει αυτού του Χάρτη στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που διατυπώνονται σε αυτόν δεν εφαρμόζονται για οποιονδήποτε σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο θεσπίστηκαν.

Άρθρο Η – Σχέσεις μεταξύ του Χάρτη και του εσωτερικού δικαίου ή των διεθνών συμφωνιών

Οι διατάξεις αυτού του Χάρτη δεν θίγουν τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου ή οποιασδήποτε διμερούς ή πολυμερούς συνθήκης, σύμβασης ή συμφωνίας που ήδη ισχύει ή πρόκειται να ισχύσει, σύμφωνα με την οποία θα παρείχετο ευνοϊκότερη μεταχείριση στα προστατευόμενα άτομα.

Άρθρο Θ – Εφαρμογή των προβλεπόμενων δεσμεύσεων

1. Με την επιφύλαξη των μεθόδων εφαρμογής που προβλέπονται σε αυτά τα άρθρα, οι σχετικές διατάξεις των Άρθρων 1 έως 31 του Μέρους II αυτού του Χάρτη εφαρμόζονται μέσω:
  - α. νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων·
  - β. συμφωνιών μεταξύ εργοδοτών ή οργανώσεων των εργοδοτών και οργανώσεων εργαζομένων·
  - γ. ενός συνδυασμού αυτών των δύο μεθόδων·
  - δ. άλλων κατάλληλων μέσων.
2. Η συμμόρφωση με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τις διατάξεις των παραγράφων 1, 2, 3, 4, 5 και 7 του Άρθρου 2, των παραγράφων 4, 6 και 7 του Άρθρου 7, των παραγράφων 1, 2, 3 και 5 του άρθρου 10 και των Άρθρων 21 και 22 του Μέρους II αυτού του Χάρτη θεωρείται αποτελεσματική, εάν οι διατάξεις εφαρμόζονται, σύμφωνα με την παράγραφο 1 αυτού του άρθρου, στη μεγάλη πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων εργαζομένων.

Άρθρο Ι – Τροποποιήσεις

1. Οποιαδήποτε τροποποίηση στα Μέρη I και II αυτού του Χάρτη, με σκοπό την επέκταση των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται σε αυτόν το Χάρτη, καθώς και οποιαδήποτε τροποποίηση στα Μέρη III έως VI, που προτείνονται από ένα Μέρος ή από την Κυβερνητική Επιτροπή, κοινοποιούνται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης και προωθούνται από το Γενικό Γραμματέα στα Συμβαλλόμενα σε αυτόν το Χάρτη Μέρη.
2. Οποιαδήποτε τροποποίηση που προτείνεται, σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου, εξετάζεται από την Κυβερνητική Επιτροπή, η οποία υποβάλλει το κείμενο που υιοθετείται στην Επιτροπή Υπουργών για έγκριση μετά από διαβουλεύσεις με την Κοινοβουλευτική Σύνοδο. Μετά την έγκρισή του από την Επιτροπή Υπουργών το κείμενο προωθείται στα Μέρη για αποδοχή.
3. Οποιαδήποτε τροποποίηση στο Μέρος I και στο Μέρος II αυτού του Χάρτη αρχίζει να ισχύει, αναφορικά με εκείνα τα Μέρη που την έχουν αποδεχτεί, την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία κατά την οποία τρία Μέρη έχουν ενημερώσει το Γενικό Γραμματέα ότι την έχουν αποδεχτεί.

Αναφορικά με οποιοδήποτε Μέρος, το οποίο μεταγενέστερα την αποδέχεται, η τροποποίηση αρχίζει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία κατά την οποία εκείνο το Μέρος έχει ενημερώσει το Γενικό Γραμματέα ότι την έχει αποδεχτεί.

4. Οποιαδήποτε τροποποίηση στα Μέρη III έως VI αυτού του Χάρτη αρχίζει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία κατά την οποία όλα τα Μέρη έχουν ενημερώσει το Γενικό Γραμματέα ότι την έχουν αποδεχτεί.

Μέρος VI

Άρθρο Κ – Υπογραφή, επικύρωση και έναρξη ισχύος

1. Αυτός ο Χάρτης είναι ανοιχτός για υπογραφή από τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Υπόκειται σε επικύρωση, αποδοχή και έγκριση. Οι πράξεις επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.
2. Αυτός ο Χάρτης αρχίζει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία κατά την οποία τρία Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν εκφράσει την συγκατάθεσή τους να δεσμεύονται από αυτόν το Χάρτη σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο.
3. Αναφορικά με οποιοδήποτε Κράτος μέλος, το οποίο μεταγενέστερα εκφράζει τη συγκατάθεση του να δεσμεύεται από αυτόν το Χάρτη, ο Χάρτης αρχίζει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της λήξης περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία κατάθεσης της πράξης επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης.

Άρθρο Λ – Εδαφική εφαρμογή

1. Αυτός ο Χάρτης εφαρμόζεται στο μητροπολιτικό έδαφος κάθε Μέρους. Κάθε υπογράφων Μέρος μπορεί, κατά το χρόνο υπογραφής ή κατάθεσης των πράξεων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης αυτού του Χάρτη, να καθορίζει, με δήλωση που απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, το έδαφος το οποίο θεωρείται για αυτόν το σκοπό μητροπολιτικό έδαφος.
2. Οποιοδήποτε υπογράφων Μέρος μπορεί, κατά το χρόνο υπογραφής ή κατάθεσης των πράξεων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης αυτού του Χάρτη, ή οποιαδήποτε στιγμή μεταγενέστερα, να δηλώνει, με δήλωση που απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ότι η εφαρμογή του Χάρτη, στο

σύνολό του ή εν μέρει, επεκτείνεται σε μη μητροπολιτικό έδαφος ή εδάφη που ορίζονται στην εν λόγω δήλωση για τις διεθνείς σχέσεις των οποίων το υπογράφων Μέρος είναι υπεύθυνο ή για τα οποία αναλαμβάνει διεθνή ευθύνη. Το υπογράφων Μέρος εξειδικεύει στη δήλωση τα άρθρα ή τις παραγράφους του Μέρους II του Χάρτη, τα οποία αποδέχεται ως δεσμευτικά αναφορικά με τα εδάφη που καθορίζονται στη δήλωση.

3. Η εφαρμογή του Χάρτη επεκτείνεται στο έδαφος ή τα εδάφη που αναφέρονται στην παραπάνω δήλωση από την πρώτη ημέρα του μήνα μετά τη λήξη μιας περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία λήξης της ειδοποίησης αυτής της δήλωσης από το Γενικό Γραμματέα.
4. Οποιοδήποτε Μέρος μπορεί να δηλώσει σε μεταγενέστερη ημερομηνία, με ειδοποίηση που απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ότι, αναφορικά με ένα ή περισσότερα εδάφη στα οποία έχει εφαρμοστεί ο Χάρτης, σύμφωνα με την παράγραφο 2 αυτού του άρθρου, αποδέχεται, ως δεσμευτικά οποιαδήποτε άρθρα ή οποιοσδήποτε αριθμημένες παραγράφους, τις οποίες δεν έχει ήδη αποδεχτεί, σε σχέση με αυτό το έδαφος ή τα εδάφη. Τέτοιες δεσμεύσεις που αναλαμβάνονται μεταγενέστερα θεωρούνται ότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της αρχικής δήλωσης αναφορικά με το εν λόγω έδαφος και έχουν την ίδια ισχύ από την πρώτη ημέρα του μήνα μετά τη λήξη μιας περιόδου ενός μήνα από την ημερομηνία λήξης αυτής της δήλωσης από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο Μ – Καταγγελία

1. Οποιοδήποτε Μέρος μπορεί να καταγγείλει αυτόν το Χάρτη μόνο στο τέλος μιας περιόδου πέντε ετών από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του Χάρτη για αυτό το Μέρος ή στο τέλος οποιασδήποτε μεταγενέστερης περιόδου δύο ετών, και σε κάθε περίπτωση μετά από ειδοποίηση προ έξι μηνών στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο οποίος θα ενημερώσει ανάλογα τα άλλα Μέρη.
2. Οποιοδήποτε Μέρος μπορεί, σύμφωνα με τις διατάξεις που διατυπώνονται στην προηγούμενη παράγραφο, να καταγγείλει οποιοδήποτε άρθρο ή οποιαδήποτε παράγραφο του Μέρους II του Χάρτη που έχει αποδεχτεί, με την προϋπόθεση ότι ο αριθμός των άρθρων ή των παραγράφων, από τις οποίες δεσμεύεται αυτό το Μέρος, δεν είναι ποτέ λιγότερες από δεκαέξι, όσον αφορά στην πρώτη περίπτωση, και εξήντα τρεις, όσον αφορά στη δεύτερη, και ότι σε αυτόν τον

αριθμό των άρθρων ή των παραγράφων συνεχίζουν να περιλαμβάνονται τα άρθρα που έχει επιλέξει το Μέρος μεταξύ εκείνων, στα οποία γίνεται ειδική αναφορά στο Άρθρο Α, παράγραφος 1, υποπαράγραφος β.

3. Οποιοδήποτε Μέρος μπορεί να καταγγείλει τον παρόντα Χάρτη ή οποιοδήποτε από τα άρθρα ή τις παραγράφους του Μέρους ΙΙ του Χάρτη, βάσει των όρων που εξειδικεύονται στην παράγραφο 1 αυτού του άρθρου αναφορικά με οποιοδήποτε έδαφος στο οποίο εφαρμόζεται ο εν λόγω Χάρτης, μέσω μιας δήλωσης που γίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του Άρθρου Λ.

Άρθρο Ν – Παράρτημα

Το παράρτημα αυτού του Χάρτη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του.

Άρθρο Ο – Κοινοποιήσεις

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης κοινοποιεί στα Κράτη μέλη του Συμβουλίου και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας:

- α. οποιαδήποτε υπογραφή·
- β. την κατάθεση οποιασδήποτε πράξης επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης·
- γ. οποιαδήποτε ημερομηνία έναρξης ισχύος αυτού του Χάρτη σύμφωνα με το Άρθρο Κ·
- δ. οποιαδήποτε δήλωση που γίνεται κατ' εφαρμογή των Άρθρων Α, παράγραφοι 2 και 3, Δ, παράγραφοι 1 και 2, ΣΤ, παράγραφος 2, Λ, παράγραφοι 1, 2, 3 και 4·
- ε. οποιαδήποτε τροποποίηση σύμφωνα με το Άρθρο Ι·
- στ. οποιαδήποτε καταγγελία σύμφωνα με το Άρθρο Μ·
- ζ. οποιαδήποτε άλλη πράξη, κοινοποίηση ή ανακοίνωση που έχει σχέση με αυτόν το Χάρτη.

Σε πίστωση των ανωτέρω, οι υπογράφωντες, κατάλληλα εξουσιοδοτημένοι για αυτόν το σκοπό, υπέγραψαν αυτόν τον αναθεωρημένο Χάρτη.

Συντάχθηκε στο Στρασβούργο, την 3^η Μαΐου του 1996, στην αγγλική και γαλλική γλώσσα, αμφότερα τα κείμενα είναι εξίσου αυθεντικά, σε ένα και μόνο αντίτυπο που θα κατατεθεί στα αρχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα διαβιβάσει επικυρωμένα αντίγραφα σε κάθε Κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας.

Παράρτημα του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη

Πεδίο εφαρμογής του αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη σε σχέση με τα προστατευόμενα άτομα

1. Με την επιφύλαξη του Άρθρου 12, παράγραφος 4 και του Άρθρου 13, παράγραφος 4, στα άτομα που καλύπτονται από τα Άρθρα 1 έως 17 και 20 έως 31 περιλαμβάνονται αλλοδαποί μόνο στην περίπτωση που είναι υπήκοοι άλλων Μερών και διαμένουν νόμιμα ή εργάζονται τακτικά στο έδαφος του ενδιαφερόμενου Μέρους, με την επιφύλαξη ότι αυτά τα άρθρα θα ερμηνεύονται λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των Άρθρων 18 και 19.
Αυτή η ερμηνεία δεν θίγει την επέκταση παρόμοιων διευκολύνσεων σε άλλα άτομα από οποιοδήποτε άλλο Μέρος.
2. Κάθε Μέρος θα παρέχει στους πρόσφυγες, όπως αυτοί ορίζονται στη Σύμβαση που αφορά στο Καθεστώς των Προσφύγων και υπογράφηκε στη Γενεύη την 28^η Ιουλίου του 1951, και στο Πρωτόκολλο της 31^{ης} Ιανουαρίου του 1967, και οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στο έδαφος του, όσο το δυνατόν πιο ευνοϊκή μεταχείριση και, σε κάθε περίπτωση, τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν που προβλέπεται από τις υποχρεώσεις που έχει αποδεχτεί το Μέρος βάσει της εν λόγω σύμβασης και σύμφωνα με οποιαδήποτε άλλη ισχύουσα διεθνή πράξη που εφαρμόζεται σε αυτούς τους πρόσφυγες.
3. Κάθε Μέρος θα παρέχει στους απάτριδες, όπως αυτοί ορίζονται στη Σύμβαση της Νέας Υόρκης της 28^{ης} Σεπτεμβρίου 1954 σχετικά με το Καθεστώς των Απάτριδων, οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στο έδαφος του, όσο το δυνατόν πιο ευνοϊκή μεταχείριση και, σε κάθε περίπτωση, τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκή με αυτήν που προβλέπεται από τις υποχρεώσεις που έχει αποδεχτεί το Μέρος βάσει της εν λόγω πράξης και σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλη ισχύουσα διεθνή πράξη που εφαρμόζεται σε αυτούς τους απάτριδες.

Μέρος I, παράγραφος 18, και Μέρος II, Άρθρο 18, παράγραφος 1

Είναι ευνόητο ότι οι διατάξεις αυτές δεν αναφέρονται στο ζήτημα της εισόδου στα εδάφη των Μερών και δεν θίγουν τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης περί Εγκατάστασης, που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 13 Δεκεμβρίου 1955.

Μέρος ΙΙ

Άρθρο 1, παράγραφος 2

Αυτή η διάταξη δεν ερμηνεύεται ως απαγορεύουσα ή επιτρέπουσα οποιαδήποτε ρήτρα ή πρακτική συνδικαλιστικής συμμετοχής.

Άρθρο 2, παράγραφος 6

Τα Μέρη μπορούν να προβλέπουν ότι αυτή η διάταξη δεν εφαρμόζεται:

- α. σε εργαζόμενους με σύμβαση ή σχέση εργασίας, η συνολική διάρκεια της οποίας δεν υπερβαίνει τον ένα μήνα και/ή με εβδομαδιαία εργασία, η οποία δεν υπερβαίνει τις οκτώ ώρες·
- β. στην περίπτωση που η σύμβαση ή η σχέση εργασίας έχει περιστασιακό και/ή εξειδικευμένο χαρακτήρα, με την προϋπόθεση, σε αυτές τις περιπτώσεις, ότι η μη εφαρμογή της δικαιολογείται από αντικειμενικές εκτιμήσεις.

Άρθρο 3, παράγραφος 4

Είναι ευνόητο ότι, για τους σκοπούς αυτής της διάταξης, οι λειτουργίες, η οργάνωση και οι συνθήκες λειτουργίας αυτών των υπηρεσιών καθορίζονται από εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις, συλλογικές συμβάσεις ή άλλα μέσα σύμφωνα με τις υφιστάμενες συνθήκες στην οικεία χώρα.

Άρθρο 4, παράγραφος 4

Η διάταξη αυτή ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην απαγορεύει την άμεση απόλυση εξαιτίας οποιουδήποτε σοβαρού παραπτώματος.

Άρθρο 4, παράγραφος 5

Είναι ευνόητο ότι ένα Μέρος εκπληρώνει τη δέσμευση που απαιτείται σε αυτήν την παράγραφο, εάν οι κρατήσεις επί του μισθού απαγορεύονται για τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων είτε βάσει νόμου είτε βάσει συλλογικών συμβάσεων ή διαιτητικών αποφάσεων, με εξαίρεση τα άτομα εκείνα που δεν καλύπτονται από τις σχετικές ρυθμίσεις.

Άρθρο 6, παράγραφος 4

Είναι ευνόητο ότι κάθε Μέρος μπορεί, στο βαθμό που το αφορά, να ρυθμίζει με νόμο την άσκηση του δικαιώματος στην απεργία, υπό την προϋπόθεση ότι, εάν το Μέρος

επέβαλλε οποιονδήποτε περαιτέρω περιορισμό σε αυτό το δικαίωμα, ο περιορισμός αυτός θα μπορούσε να αιτιολογηθεί βάσει των όρων του Άρθρου Ζ.

Άρθρο 7, παράγραφος 2

Αυτή η διάταξη δεν εμποδίζει τα Μέρη από το να προβλέπουν στη νομοθεσία τους ότι οι νέοι που δεν έχουν συμπληρώσει το προβλεπόμενο κατώτατο όριο ηλικίας μπορούν να εργάζονται, στο βαθμό που είναι απόλυτα αναγκαίο για την επαγγελματική τους κατάρτιση, στις περιπτώσεις που η εργασία αυτή πραγματοποιείται σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από την αρμόδια αρχή και λαμβάνονται μέτρα για την προστασία της υγείας και ασφάλειας αυτών των ατόμων.

Άρθρο 7, παράγραφος 8

Είναι ευνόητο ότι ένα Μέρος μπορεί να αναλάβει τη δέσμευση που απαιτείται σε αυτήν την παράγραφο, εάν συμμορφώνεται με το πνεύμα της δέσμευσης, ορίζοντας στη νομοθεσία ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ατόμων ηλικίας κάτω των 18 ετών δεν απασχολείται σε νυχτερινή εργασία.

Άρθρο 8, παράγραφος 2

Αυτή η διάταξη δεν ερμηνεύεται ως επιβάλλουσα μία απόλυτη απαγόρευση. Θα μπορούσαν να προβλέπονται εξαιρέσεις, παραδείγματος χάριν, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- α. εάν μία εργαζόμενη γυναίκα έχει κριθεί ένοχη για παράπτωμα που δικαιολογεί τη λύση της σχέσης εργασίας·
- β. εάν η εν λόγω επιχείρηση παύσει να λειτουργεί·
- γ. εάν έχει εκπνεύσει η περίοδος που αναφέρεται στη σύμβαση εργασίας.

Άρθρο 12, παράγραφος 4

Οι όροι «και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων που διατυπώνονται σε αυτές τις συμβάσεις» στην εισαγωγή αυτής της παραγράφου χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν, μεταξύ άλλων, ότι αναφορικά με τις παροχές που χορηγούνται ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ασφαλιστική εισφορά, ένα Μέρος μπορεί να απαιτεί τη συμπλήρωση μιας καθορισμένης περιόδου διαμονής πριν από τη χορήγηση τέτοιων παροχών σε υπηκόους άλλων Μερών.

Άρθρο 13, παράγραφος 4

Κυβερνήσεις που δεν είναι Μέρη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Κοινωνικής και Ιατρικής Αντιλήψεως μπορούν να επικυρώσουν το Χάρτη, αναφορικά με αυτήν την παράγραφο, με την προϋπόθεση ότι παρέχουν στους υπηκόους άλλων Μερών μεταχείριση σύμφωνη με τις διατάξεις της εν λόγω σύμβασης. _

Άρθρο 16

Είναι ευνόητο ότι η προστασία που παρέχεται βάσει αυτής της διάταξης καλύπτει τις μονογονεϊκές οικογένειες.

Άρθρο 17

Είναι ευνόητο ότι η διάταξη αυτή καλύπτει όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών, εκτός εάν, βάσει του νόμου που ισχύει για τα παιδιά, η ενηλικίωση αποκτάται νωρίτερα, με την επιφύλαξη των άλλων συγκεκριμένων διατάξεων που προβλέπονται από το Χάρτη, ιδιαίτερα του Άρθρου 7.

Αυτό δεν συνεπάγεται την υποχρέωση παροχής υποχρεωτικής εκπαίδευσης μέχρι την προαναφερθείσα ηλικία.

Άρθρο 19, παράγραφος 6

Για τους σκοπούς εφαρμογής αυτής της διάταξης, ο όρος «οικογένεια ενός διακινούμενου εργαζόμενου» νοείται ότι σημαίνει τουλάχιστον τη σύζυγο του εργαζόμενου και τα ανύπανδρα παιδιά, εφόσον αυτά θεωρούνται ανήλικα από το Κράτος υποδοχής και είναι εξαρτώμενα από τον διακινούμενο εργαζόμενο.

Άρθρο 20

1. Είναι ευνόητο ότι θέματα κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και άλλες διατάξεις που αφορούν στο επίδομα ανεργίας, στη σύνταξη λόγω γήρατος και στη σύνταξη λόγω θανάτου, μπορούν να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής αυτού του άρθρου.
2. Οι διατάξεις που αφορούν στην προστασία των γυναικών, ειδικότερα αναφορικά με την εγκυμοσύνη, τον τοκετό και την λοχεία, δεν θεωρούνται ότι αποτελούν διάκριση στο πλαίσιο αυτού του άρθρου.

3. Αυτό το άρθρο δεν εμποδίζει την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων που στοχεύουν στην απόλυση των *de facto* ανισοτήτων.
4. Οι επαγγελματικές δραστηριότητες, οι οποίες από τη φύση τους ή λόγω του πλαισίου εντός του οποίου πραγματοποιούνται, μπορούν να ανατεθούν μόνο σε άτομα συγκεκριμένου φύλου, μπορούν να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής αυτού του άρθρου ή από ορισμένες διατάξεις του. Αυτή η διάταξη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως απαιτούσα από τα Μέρη να ενσωματώνουν στις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις τους έναν κατάλογο επαγγελμάτων, τα οποία, από τη φύση τους ή λόγω του πλαισίου μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται, μπορούν να ανατεθούν σε άτομα ενός συγκεκριμένου φύλου.

Άρθρα 21 και 22

1. Για τους σκοπούς της εφαρμογής αυτών των άρθρων, ο όρος «εκπρόσωποι των εργαζομένων» σημαίνει τα άτομα που αναγνωρίζονται ως εκπρόσωποι των εργαζομένων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική.
2. Οι όροι «εθνική νομοθεσία και πρακτική» περιλαμβάνουν, ανάλογα με την περίπτωση, πέρα από τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις, συλλογικές συμβάσεις, άλλες συμφωνίες μεταξύ εργοδοτών και εκπροσώπων των εργαζομένων, έθιμα, καθώς και τη σχετική νομολογία.
3. Για το σκοπό της εφαρμογής αυτών των άρθρων, ο όρος «επιχείρηση» ερμηνεύεται ως σύνολο υλικών και άυλων στοιχείων, με ή χωρίς νομική υπόσταση, που δημιουργήθηκε για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών με σκοπό το οικονομικό κέρδος και με εξουσία να καθορίζει τη δική της πολιτική αγοράς.
4. Είναι ευνόητο ότι οι θρησκευτικές κοινότητες και τα ιδρύματά τους μπορεί να εξαιρούνται από την εφαρμογή αυτών των άρθρων, ακόμη και αν αυτά τα ιδρύματα είναι «επιχειρήσεις» με την έννοια της παραγράφου 3. Τα ιδρύματα που επιδιώκουν δραστηριότητες εμπνευσμένες από συγκεκριμένα ιδεώδη ή καθοδηγούνται από συγκεκριμένες ηθικές έννοιες, ιδεώδη και έννοιες που προστατεύονται από την εθνική νομοθεσία, μπορεί να εξαιρούνται από την εφαρμογή αυτών των άρθρων στο βαθμό που αυτό είναι απαραίτητο για την προστασία του προσανατολισμού της επιχείρησης.
5. Είναι ευνόητο ότι, στην περίπτωση που σε ένα κράτος τα δικαιώματα που προβλέπονται από αυτά τα άρθρα ασκούνται στις διάφορες εγκαταστάσεις της

επιχείρησης, το ενδιαφερόμενο Μέρος θεωρείται ότι εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτές τις διατάξεις.

6. Τα Μέρη μπορεί να εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής αυτών των άρθρων εκείνες τις επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους εργαζόμενους από ένα συγκεκριμένο αριθμό, ο οποίος θα καθορίζεται από την εθνική νομοθεσία ή πρακτική.

Άρθρο 22

1. Αυτή η διάταξη δεν επηρεάζει ούτε τις εξουσίες και υποχρεώσεις των κρατών αναφορικά με την υιοθέτηση κανονισμών υγιεινής και ασφάλειας στους χώρους εργασίας ούτε την εξουσία και τις ευθύνες των φορέων που είναι επιφορτισμένοι με τον έλεγχο της εφαρμογής τους.
2. Οι όροι «κοινωνικές και κοινωνικό-πολιτιστικές υπηρεσίες και διευκολύνσεις» αναφέρονται στις κοινωνικές και/ή πολιτιστικές διευκολύνσεις σε εργαζόμενους που παρέχονται από ορισμένες επιχειρήσεις, όπως, παραδείγματος χάριν, παροχές κοινωνικής πρόνοιας, χώροι άθλησης, χώροι για θηλασμό, βιβλιοθήκες, παιδικές κατασκηνώσεις, κλπ.

Άρθρο 23, παράγραφος 1

Για το σκοπό της εφαρμογής αυτής της παραγράφου, ο όρος «για όσο το δυνατό μεγαλύτερη χρονική περίοδο» αναφέρεται στις σωματικές, ψυχολογικές και πνευματικές ικανότητες των ηλικιωμένων.

Άρθρο 24

1. Εξυπακούεται ότι για τους σκοπούς αυτού του άρθρου οι όροι «λύση της σχέσης εργασίας» και «έχει λυθεί» σημαίνουν τη λύση της σχέσης εργασίας με πρωτοβουλία του εργοδότη.
2. Εξυπακούεται ότι αυτό το άρθρο καλύπτει όλους τους εργαζόμενους, αλλά και ότι ένα Μέρος μπορεί να εξαιρέσει εν μέρει ή συνολικά από το πεδίο εφαρμογής του τις ακόλουθες κατηγορίες εργαζομένων:
  - α. εργαζόμενους που απασχολούνται με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου ή ορισμένου έργου·
  - β. εργαζόμενους που βρίσκονται σε δοκιμαστική ή εισαγωγική περίοδο απασχόλησης, με την προϋπόθεση ότι αυτή η περίοδος καθορίζεται εκ των προτέρων και είναι εύλογης διάρκειας·

- γ. εργαζόμενους που απασχολούνται περιστασιακά για μικρή χρονική περίοδο.
3. Για τους σκοπούς αυτού του άρθρου οι ακόλουθοι λόγοι, ειδικότερα, δεν αποτελούν βάσιμους λόγους για τη λύση της σχέσης εργασίας:
- α. η συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση ή σε συνδικαλιστικές δραστηριότητες εκτός ωραρίου εργασίας ή, με τη συναίνεση του εργοδότη, εντός ωραρίου εργασίας
  - β. η αναζήτηση αξιώματος με την ιδιότητα του προσώπου που ενεργεί ή έχει ενεργήσει ως εκπρόσωπος των εργαζομένων
  - γ. η υποβολή καταγγελίας ή η συμμετοχή σε νομικές διαδικασίες κατά ενός εργοδότη που αφορούν σε ενδεχόμενη παράβαση νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων ή προσφυγή στις αρμόδιες διοικητικές αρχές
  - δ. η φυλή, το χρώμα, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, οι οικογενειακές υποχρεώσεις, η εγκυμοσύνη, το θρήσκευμα, οι πολιτικές πεποιθήσεις, η εθνική προέλευση ή η κοινωνική καταγωγή
  - ε. η άδεια μητρότητας ή η γονική άδεια
  - στ. η προσωρινή απουσία από την εργασία λόγω ασθένειας ή τραυματισμού.
4. Εξυπακούεται ότι η αποζημίωση ή άλλη κατάλληλη επανόρθωση στην περίπτωση λύσης της σχέσης εργασίας χωρίς βάσιμους λόγους καθορίζεται από τις εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, από συλλογικές συμβάσεις ή άλλα μέσα σύμφωνα με τις υφιστάμενες συνθήκες στην οικεία χώρα.

Άρθρο 25

1. Είναι ευνόητο ότι η αρμόδια εθνική αρχή μπορεί, με τη μορφή εξαίρεσης και μετά από διαβούλευση με τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, να εξαιρεί συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων από την προστασία που προβλέπεται από αυτήν τη διάταξη λόγω της ειδικής φύσης της εργασιακής τους σχέσης.
2. Είναι ευνόητο ότι η σημασία του όρου «αφερεγγυότητα» πρέπει να καθορίζεται από την εθνική νομοθεσία και πρακτική.
3. Οι απαιτήσεις των εργαζομένων που καλύπτονται από αυτήν τη διάταξη περιλαμβάνουν τουλάχιστον:
  - α. τις απαιτήσεις των εργαζομένων για αποδοχές που σχετίζονται με μία καθορισμένη περίοδο, η οποία δεν είναι μικρότερη των τριών μηνών σε ένα σύστημα προνομίων και των οκτώ εβδομάδων σε ένα σύστημα εγγυήσεων, πριν την αφερεγγυότητα ή τη λύση της σχέσης εργασίας

β. τις απαιτήσεις των εργαζομένων για αποδοχές αδειάς που οφείλονται, ως αποτέλεσμα εργασίας που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του έτους κατά το οποίο επήλθε η αφερεγγυότητα ή η λύση της σχέσης εργασίας ·

γ. τις απαιτήσεις των εργαζομένων για ποσά που οφείλονται αναφορικά με άλλους τύπους αμειβόμενης απουσίας για μία καθορισμένη περίοδο, η οποία δεν είναι μικρότερη των τριών μηνών σε ένα σύστημα προνομίων και των οκτώ εβδομάδων σε ένα σύστημα εγγυήσεων, πριν την αφερεγγυότητα ή τη λύση της σχέσης εργασίας.

4. Εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις μπορεί να περιορίσουν την προστασία των απαιτήσεων των εργαζομένων σε ένα προκαθορισμένο ποσό, το οποίο θα είναι ενός κοινωνικά αποδεκτού επιπέδου.

Άρθρο 26

Είναι ευνόητο ότι αυτό το άρθρο δεν απαιτεί την ψήφιση νομοθεσίας από τα Μέρη. Εννοείται ότι η παράγραφος 2 δεν καλύπτει τη σεξουαλική παρενόχληση.

Άρθρο 27

Είναι ευνόητο ότι το άρθρο αυτό εφαρμόζεται σε εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, με οικογενειακές υποχρεώσεις σχετικά με τα εξαρτώμενα από αυτούς τέκνα, καθώς και με άλλα μέλη του άμεσου οικογενειακού τους περιβάλλοντος, τα οποία σαφώς χρειάζονται τη φροντίδα ή την υποστήριξή τους, σε περιπτώσεις όπου αυτές οι υποχρεώσεις περιορίζουν τη δυνατότητά τους για προετοιμασία, πρόσβαση, συμμετοχή ή πρόοδο σε κάποια οικονομική δραστηριότητα. Οι όροι «εξαρτώμενα τέκνα» και «άλλα μέλη του άμεσου οικογενειακού τους περιβάλλοντος, τα οποία χρειάζονται τη φροντίδα και την υποστήριξή τους» σημαίνουν τα άτομα που καθορίζονται ως τέτοια από την εθνική νομοθεσία του ενδιαφερόμενου Μέρους.

Άρθρα 28 και 29

Για τον σκοπό της εφαρμογής αυτού του άρθρου, ο όρος «εκπρόσωποι των εργαζομένων» σημαίνει τα άτομα που αναγνωρίζονται ως τέτοια βάσει της εθνικής νομοθεσίας ή πρακτικής.

Μέρος III

Είναι ευνόητο ότι ο Χάρτης περιλαμβάνει νομικές υποχρεώσεις διεθνούς χαρακτήρα, η εφαρμογή των οποίων ανατίθεται αποκλειστικά στον έλεγχο που προβλέπεται στο Μέρος IV του Χάρτη.

Άρθρο Α, παράγραφος 1

Εξυπακούεται ότι οι αριθμημένες παράγραφοι μπορεί να περιλαμβάνουν άρθρα, τα οποία αποτελούνται από μία μόνο παράγραφο.

Άρθρο Β, παράγραφος 2

Για το σκοπό της παραγράφου 2 του Άρθρου Β, οι διατάξεις του Αναθεωρημένου Χάρτη αντιστοιχούν στις διατάξεις του Χάρτη με τον ίδιο αριθμό άρθρου ή παραγράφου, με εξαίρεση:

- α. το Άρθρο 3, παράγραφος 2 του αναθεωρημένου Χάρτη που αντιστοιχεί στο Άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3 του Χάρτη·
- β. το Άρθρο 3, παράγραφος 3 του αναθεωρημένου Χάρτη που αντιστοιχεί στο Άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 3 του Χάρτη·
- γ. το Άρθρο 10, παράγραφος 5 του αναθεωρημένου Χάρτη που αντιστοιχεί στο Άρθρο 10, παράγραφος 4 του Χάρτη·
- δ. το Άρθρο 17, παράγραφος 1 του αναθεωρημένου Χάρτη που αντιστοιχεί στο Άρθρο 17 του Χάρτη.

Μέρος V

Άρθρο Ε

Μία διαφοροποιημένη μεταχείριση βασισμένη σε αντικειμενική και λογική αιτιολόγηση δεν θεωρείται ότι αποτελεί διάκριση.

Άρθρο ΣΤ

Οι όροι «σε καιρό πολέμου ή άλλης δημόσιας έκτακτης ανάγκης» θεωρείται ότι καλύπτουν εξίσου και την απειλή πολέμου.

Άρθρο Θ

Εξυπακούεται ότι εργαζόμενοι που εξαιρούνται σύμφωνα με το παράρτημα των Άρθρων 21 και 22 δεν λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό του αριθμού των ενδιαφερόμενων εργαζομένων.

Άρθρο Ι

Ο όρος «τροποποίηση» επεκτείνεται ώστε να καλύψει και την προσθήκη νέων άρθρων στο Χάρτη.

Άρθρο δεύτερο

1. Οι διατάξεις του άρθρου 6 δεν δεσμεύουν την Ελλάδα ως προς το δικαίωμα στην καθιέρωση και χρήση μηχανισμών διαιτησίας για τη ρύθμιση εργασιακών διαφορών, ιδίως ως προς το δικαίωμα μονομερούς πρόσβασης στη διαιτησία σε περίπτωση αποτυχίας των συλλογικών διαπραγματεύσεων, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 22 του Συντάγματος.

2. Οι διατάξεις του ίδιου άρθρου δεν δεσμεύουν την Ελλάδα ως προς τη ρύθμιση του δικαιώματος των εργοδοτών στη συλλογική δράση, ιδίως ως προς την απαγόρευση της ανταπεργίας.

Άρθρο τρίτο

Με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και των άλλων αρμοδίων κατά περίπτωση Υπουργών, είναι δυνατόν να κυρωθούν οι διατάξεις του άρθρου 3 παράγραφος 4 και του άρθρου 19 παράγραφος 12.

Άρθρο τέταρτο

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, του δε Χάρτη, που κυρώνεται με τον παρόντα νόμο, με την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου Κ' αυτού.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 20 Ιανουαρίου 2016

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Β. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΡΟΥΜΠΛΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
, ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΞΥΔΑΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ,
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΤΡΟΥΓΚΑΛΟΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ,
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ, ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ
ΟΥΡΑΝΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΜΠΑΛΤΑΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΚΟΥΡΛΕΤΗΣ

ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΡΙΤΣΑΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΥΖΑΛΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΜΜΕΝΟΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ,
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ, ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ
ΘΕΑΝΩ ΦΩΤΙΟΥ

ΥΓΕΙΑΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΞΑΝΘΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΠΙΡΤΖΗΣ

ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 20 Ιανουαρίου 2016

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

* 0 1 0 0 0 5 2 0 0 1 1 6 0 0 6 4 *

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΕΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004